

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav etnologie

Diplomová práce

Bc. Andrea Dušková

Vybraná problematika paremiologie etnika Việt

Selected aspects of the Việt ethnic group paremiology

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu mé diplomové práce doc. PhDr. Františku Vrhelovi, CSc. a mé konzultantce Ing. Bình Slavické za zájem, čas a velmi cenné rady, které mi věnovali. Bez pomoci Ing. Bình Slavické, v rámci vietnamsko-českých překladů přísloví, by tato práce nemohla vzniknout.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 23. května 2013

.....

Andrea Dušková

Abstrakt

Tato práce se zabývá vybranou problematikou paremiologie etnika *Việt*, a to na základě terénního výzkumu, jenž probíhal od ledna do června 2012 v Ho Či Minově městě. Práce se nejprve zaměřuje na fakta ohledně paremiologie a jazyka etnika *Việt* všeobecně. Dále je do ní zahrnut terénní výzkum užívání a znalosti přísloví ve Vietnamu, a to na základě kvantitativního dotazníkového šetření. Práce se podrobněji zabývá základní kontextuální symbolickou podstatou přísloví. Nakonec je do ní zahrnuto chronologické zmapování některých přísloví a přibližné určení jejich věku.

Klíčová slova:

etnikum *Việt*, paremiologické útvary, přísloví, terénní výzkum, symbolická podstata, přírodní vyobrazení, rostlinná vyobrazení, vyobrazení zvířat, vyobrazení částí lidského těla, věk paremiologických útvarů

Abstract

This thesis examines selected aspects of the *Việt* Ethnic group paremiology based on field research which was carried out from January to June 2012 in Ho Chi Minh City. First, the thesis focuses on facts about paremiology and the *Việt* Ethnic group's language in general. Then, field research based on a quantitative survey regarding usage and knowledge about proverbs in Vietnam is included. Thesis deals in detail with the basic contextual symbolic nature of proverbs. Finally, chronological examination of some proverbs and their approximate age is incorporated.

Key words:

Việt Ethnic group, paremiological figures, proverbs, field research, symbolic substance, representation of nature, vegetative representation, animal representation, representation of the human body parts, the age of paremiological figures

Obsah:

Předmluva	8
1. Úvod.....	10
2. Terénní výzkum – Výzkum užívání a znalosti přísloví ve Vietnamu.....	14
2.1 Cíl a předmět výzkumu	14
2.2 Prostředí výzkumného prostoru	14
2.3 Objekt výzkumu a zkoumané období	15
2.4 Druh výzkumu a časový harmonogram	15
2.5 Způsob dokumentace informací v terénu.....	15
2.6 Typ sběru dotazníků.....	15
2.7 Typ užitých otázek.....	16
2.8 Způsob vyhodnocování poznatků	16
2.9 Interpretace získaných poznatků.....	17
2.10 Závěry a návrhy pro další výzkum	21
3. Základní symbolická podstata paremiologických útvarů etnika <i>Việt</i>	22
3.1 Přírodní vyobrazení.....	22
3.1.1 Voda.....	23
3.1.2 Řeka	25
3.1.3 Vítr	26
3.1.4 Nebesa.....	27
3.1.5 Země	28
3.2 Rostlinná vyobrazení	29
3.2.1 Rýže	30
3.2.2 Stromy.....	31
3.2.3 Květiny.....	33
3.2.4 Bambus	34
3.3 Vyobrazení zvířat.....	35
3.3.1 Ryba	35
3.3.2 Pták	37
3.3.3 Buvol.....	38
3.3.4 Slepice.....	39
3.3.5 Pes.....	40
3.4 Vyobrazení částí lidského těla	42
3.4.1 Ruce	42

3.4.2	Břicho.....	44
3.4.3	Obličej.....	45
3.4.4	Ústa	47
3.4.5	Nohy.....	48
3.5	Shrnutí.....	49
4.	Věk paremiologických útvarů.....	51
4.1	Přísluví reflektující fenomény a události od prehistorické éry do období formování prvních státních útvarů.....	51
4.2	Období tzv. tisícileté severní závislosti	53
4.3	Období státu <i>Đại Việt</i> – 10. až 15. století	54
4.4	Éra 16. století až 18. století.....	55
4.5	Období od konce 18. století do konce 19. století.....	57
4.6	Období po vietnamské srpnové revoluci roku 1945	58
4.6.1	Slogany, které se v jazyce ukotvily jako ustálená slovní spojení	58
5.	Závěr	61
	Seznam použité literatury:	66
	Příloha 1	Chyba! Záložka není definována.
	Příloha 2	Chyba! Záložka není definována.
	Příloha 3	Chyba! Záložka není definována.

Předmluva

Touto diplomovou prací bych chtěla navázat na svou bakalářskou práci *Přísloví etnika Việt*, jež se zabývala významem přísloví etnika *Việt* ve společnosti se zaměřením na mezilidské vztahy, jazykovým hlediskem přísloví, a také překladatelskou problematikou v rámci komparace přísloví etnika *Việt* s českými příslovími.

Záměrem této práce bude podat informace o významu paremiologických útvarů etnika *Việt* dnes i v minulosti. Toho bude možno dosáhnout především díky dotazníkovému šetření, jehož výsledky budou tvořit jádro druhé kapitoly. Původním záměrem této práce bylo též zmapovat znalost přísloví i u vietnamské komunity v Čechách, avšak z důvodu dlouhodobého studijního pobytu ve Vietnamu nemohl být tento cíl zrealizován.

Stejně jako ve své bakalářské práci jsem si zvolila používat výraz *etnikum Việt* z toho důvodu, že se jedná o největší původní etnikum obývající Vietnamskou socialistickou republiku a tvoří přibližně 86% z celkového počtu obyvatel. Jelikož se ve Vietnamu vyskytuje přibližně 54 etnik, souhrnným názvem *Vietnamci* se označují všichni státní příslušníci Vietnamu, nehledě na jejich etnický původ.

Tato práce se bude především zabývat příslovími etnika *Việt*, avšak místy se lehce dotkne i jiných forem paremiologických útvarů, jako například ustálených slovních spojení.

Úvodní kapitola bude mít za úkol uvést čtenáře do problematiky. Budou do ni zahrnuta fakta o paremiologii a jazyku etnika *Việt*, ke kterým jsem dospěla v průběhu své bakalářské práce. Jelikož se tato kapitola bude věnovat všeobecným informacím o paremiologii etnika *Việt*, odpoví tak i na otázku, která vyplynula z mého terénního výzkumu, a to: *Co je pro vietnamská přísloví typické.*

Druhou kapitolu bude tvořit terénní výzkum užívání a znalosti přísloví ve Vietnamu, jehož smyslem bude zjistit, zdokumentovat, zhodnotit a prezentovat skutečnost, že i v současné době jsou přísloví velmi důležitou součástí jak vietnamského jazyka, tak i důležitým kulturním odkazem. Pro tento výzkum použiji kvantitativní metodu dotazníkového šetření s tím, že respondenty rozdělím do čtyř skupin podle věku a nejvyššího dosaženého vzdělání. Své výsledky pak budu generalizovat na celou populaci. Tato kapitola bude velmi důležitá především z toho důvodu, že na jejím základě, respektive na základě výsledků dotazníkového terénního šetření budou vytyčeny otázky pro další bádání, kterým se budu věnovat v následujících kapitolách. Součástí této kapitoly budou i tři přílohy, a to dotazník k diplomové práci v češtině i vietnamštině a tabulka výsledků dotazníkového šetření.

Třetí kapitola se bude zabývat základní symbolickou podstatou přísloví etnika *Việt* a bude zahrnovat výzkum nejčastějších vyobrazení, jež vyjadřují základní symbolickou podstatu přísloví. Cílem této kapitoly bude snaha pochopit určitá fakta týkající se lidových, frazeologických a kulturních tradic, čehož bude možno dosáhnout především na základě základní kontextuální symbolické podstaty paremiologických útvarů, zahrnujících například vyobrazení přírodní, zoologické, rostlinné a další. Pokud nebude přímý překlad paremiologických jednotek zcela jasný, bude pod nimi uveden i všeobecný význam.

Čtvrtá kapitola se bude týkat věku paremiologických útvarů. Pokusím se v ní určit věk některých paremiologických útvarů, a to na základě historických obsahových prvků, které se v určitých příslovích a ustálených slovních výrazech vyskytují. Nejdříve se zaměřím na přísloví reflektující fenomény a události od prehistorické éry do období formování prvních státních útvarů, dále na období tzv. tisícileté severní závislosti, období státu *Đại Việt*, éře 16. – 18. století, období od konce 18. století do konce 19. století a období po vietnamské srpnové revoluci roku 1945. Součástí této kapitoly bude též podkapitola věnující se ustáleným slovním spojením, které se vyvinuly z výroků a prohlášení vietnamského prezidenta Ho Či Mina.

Podklady pro psaní diplomové práce budu čerpat převážně z vietnamských publikací. Kromě vietnamského výkladového slovníku autora *Bùi Khắc Việt* a vietnamsko-anglického slovníku autora *Bùi Phụng* použiji několik slovníků vietnamských přísloví a pořekadel, jako: *Vietnamská přísloví a lidové písně*, svazek I od *Vũ Ngọc Phan* (*Tục ngữ và dân ca Việt Nam, Tập I.*) či *Slovník přísloví a pořekadel s anglickým vysvětlením* autora *Bùi Phụng* (*Từ điển thành ngữ – tục ngữ Việt – Anh tường giải*). Třetí kapitola bude vystavěná především na základě překladů dvou publikací, a to *Biểu Trưng trong tục ngữ người Việt* (Symbolika v přísloví etnika *Việt*) z roku 2010 od *Nguyễn Văn Nở* a slovníkem přísloví a pořekadel z roku 2010, sepsaným autorem *Nguyễn Lân*. Čtvrtá kapitola, věnovaná zmapování věku paremiologických útvarů, pak bude stát především na překladech z publikace *Lịch sử Việt Nam trong tục ngữ, ca dao* (Vietnamská historie v příslovích a lidových písních) z roku 2009 od autora *Nguyễn Nghĩa Dân*. Neopomenu však ani knihy od českých autorů, jako *Jazyk a jazykověda* od Františka Čermáka z roku 2001 či *Dějiny Vietnamu*, vydané roku 2008, napsané kolektivem vietnamistů: Lucie Hlavaté, Jána Iča, Petry Karlové a Márie Strašákové a další tituly.

1. Úvod

Úvodní kapitolou bych chtěla vyzdvihnout určité závěry, ke kterým jsem dospěla ve své bakalářské práci¹. Jedná se o všeobecné informace, nalezené v různorodých materiálech, shrnující jádro problematiky paremiologie etnika *Việt*. Jinými slovy se tato kapitola bude zabývat tím, co je pro paremiologické jednotky typické, a to na pozadí vietnamského jazyka.

Vietnamština spadá do austroasijské jazykové rodiny a patří do tzv. viet-muongské skupiny a mon-khmerské jazykové větve. Ačkoliv stále není zcela jasné, mezi jaký typ jazyků je možné vietnamštinu zařadit, podle Skaličkovi strukturní typologie patří do polysyntetických jazyků, u kterých je typické vyjadřování gramatických funkcí slovosledem a kombinací plnovýznamových slov. Vietnamština též může spadat pod izolační jazyky, ve kterých jsou gramatické funkce vyjádřeny pomocnými slovy.²

Běžná vietnamská věta je tvořena pevným slovosledem *subjekt – verbum – objekt* což znamená, že pokud změním pořádek slov ve větě, změním tím i její význam. Ve vietnamštině neexistuje skloňování, časování ani tvaroslovné změny, tudíž je často komplikované zjistit, o jaký slovní druh se jedná. Mluvnické významy jsou vyjádřeny pomocnými neplnovýznamovými slovy (gramatickými elementy), které se pojí se slovy plnovýznamovými.³ Přísloví však spadají do zkratkovitých literárních útvarů, které se často pevnými gramatickými pravidly neřídí.

Fakt, že vietnamština slova neohýbá, nesklouje ani nečasuje, znesnadňuje rozpoznání typu frazeologických jednotek. O který typ frazeologické jednotky se jedná, poznáme většinou až z kontextu.

Všechny frazeologické jednotky zahrnují jinou funkci, strukturu a původ. Jedná se o formálně, významově i obsahově ustálená slovní spojení s idiomatickou složkou, pro něž jsou charakteristické emocionalita, obraznost a většinou i rým.⁴

Do útvarů lidové slovesnosti či lidové lyriky zahrnujeme přísloví, pořekadla či ustálené výrazy, hádanky a lidové písně. Mezi těmito frazeologickými jednotkami lze nalézt určité jednotvárnosti, a to hlavně z toho důvodu, že všechny tyto populární a rozšířené útvary se místy prolínají. Z toho důvodu lze některá přísloví najít jak v poesii, tak v lidových písních *ca dao*. Písně *ca dao* jsou stejně jako přísloví anonymní díla, která vytvořili obyčejní lidé, a která se šířila ústně. V písních *ca dao* se objevují rozličná témata, jako láska mezi

¹ Dušková, Andrea: Přísloví etnika Việt. Praha 2009.

² Čermák, František: Jazyk a jazykověda. Karolinum, Praha 2001, s. 203.

³ Vasiljev, Ivo: Za dědictvím starých Vietů. Etnologický ústav AV ČR, Praha 1999, s. 31 – 33.

⁴ Mrhačová, Eva: Názvy zvířat v české frazeologii a idiomatice: (tematický frazeologický slovník I). Ostravská univerzita, Ostrava 2002, s. 3.

mužem a ženou, rodinná láska, láska k sousedům, ale i láska k práci, zemi, přírodě a míru. *Ca dao* jsou narozdíl od přísloví tvořeny krátkými větami, jejichž počet se liší, většinou se však jedná o čtyři, šest, osm a více na sebe navazujících vět, doplněných velkou škálou melodií. *Ca dao* byly tvořeny na základě dvou klasických básnických forem rýmování *lục bát* a *song thất lục bát*.⁵

Zaměříme-li se na přísloví a pořekadla (ustálená slovní spojení), nebo-li paremiologické útvary, měli bychom vědět, že se jedná o samostatné mikrotexty znakové povahy, zcela nezávislé na kontextové situaci. Tyto frazeologické jednotky jsou tvořeny metaforickým základem, nesou s sebou podobenství a nelze je časovat.⁷

V praxi je velmi těžké rozlišit, jedná-li se o pořekadlo či o přísloví, a to ačkoliv mají tyto frazeologické jednotky jinou funkci. Pořekadly pouze zpestřujeme či oživujeme jazykový a stylistický projev. Jedná se o lexikalizovaná slovní spojení bez mravního poučení. Přísloví jsou oproti tomu tvořena celou větou, užívanou v neměnné a zvykem ustálené podobě, zahrnující zobecnělé životní zkušenosti, názorné poučení, mravní soud, pokárání, radu či výstrahu.⁸

Existuje mnoho velmi podobných definic přísloví. Ve vědeckém spise pojednávajícím o příslovích, pod vedením *Triều Nguyễn*, je uvedeno následující: „*Chu Xuân Diên* ve svém slovníku literatury říká, že přísloví jsou stručné věty, které se rýmují a mají pevnou formu. Používají se dennodenně v mluveném projevu, často mají mnoho významů a formovaly se analogickým ztotožňováním. *Bùi Mạnh Nhị* pak v přednášce pro vysokoškolské studenty literární fakulty uvádí, že přísloví jsou stručné lidové věty, které jsou stabilní, obsahují rým, zobrazení, a často nesou mnoho významů. Vyjadřují zkušenosti lidí, které se týkají všech aspektů života (přírody, práce, společnosti) a reflektují každodenní hovorový jazyk.“⁹

Ve vietnamském výkladovém slovníku je uvedena tato definice přísloví: „*Přísloví jsou krátké věty lidové tvorby, jsou stálé, rytmické, zachycují a vyjadřují lidské zkušenosti ve všech aspektech života (příroda, práce, výroba, společnost). Vztahují se k životu, myšlení*

⁵ Forma *lục bát* již v názvu poukazuje na počet slabik veršů, které se pravidelně střídají. *Lục* i *bát* jsou sino-vietnamská slova, *lục* znamená šest, *bát* znamená osm. Báseň tedy musí začínat šestislabičným veršem, po kterém následuje verš osmislabičný. Není stanoveno, kolik veršů musí báseň obsahovat, avšak pokaždé to musí být sudé číslo. Název formy *song thất lục bát* je také složen ze sino-vietnamských slov. *Song* znamená pár, *thất* je sedm, *lục* šest a *bát* osm. Báseň začíná dvěma sedmislabičnými verši, po kterých následuje verš šestislabičný a osmislabičný. Občas se setkáme i s obrácenou variantou, kdy báseň začíná šestislabičným veršem, po němž následuje osmislabičný a dva sedmislabičné verše.

(Slavická, Nguyen Thi Binh: Praktická fonetika vietnamštiny. Karolinum, Praha 2008, s. 122 – 124.)

⁶ Vũ Ngọc Phan: Tục ngữ và dân ca Việt Nam, Tập I. Ban nghiên cứu Văn sử địa xuất bản, Hà Nội 1956, s. 21 – 22.

⁷ Tamtéž, s. 28 – 29.

⁸ Zaorálek, Jaroslav: Lidová rčení. Academia, Praha 2000. (Úvodní stať).

⁹ Triều Nguyễn; Hội văn nghệ dân gian Việt Nam: Khảo luận về tục ngữ người Việt. NXB Khoa Học Xã Hội, Hà Nội 2010, s. 27.

*a každodennímu chování ve společnosti. Tvoří část lidového učení a jsou utvářeny životní praxí lidí. Forma a podstata je těsně spjatá, přísloví mají obvykle dva výklady – přímý výklad (podobenství) a přenesený význam (poučení). Ve většině přísloví je obsažen rým."*¹⁰

Přísloví se od nepaměti předávala ústně a autory byli většinou farmáři, kteří své zkušenosti předávali z generace na generaci. Paremiologické útvary se šířily orálně především proto, že vietnamská společnost byla až do srpna 1945 z 95% negramotná. Nebylo mnoho lidí, kteří se učili psát čínské znaky či latinizovanou formu vietnamštiny. Většina gramotných intelektuálů žila ve městech, avšak ve vesnickém prostředí se jich mnoho nenašlo.¹¹

Při rozboru přísloví je často obtížné určit jejich pravý význam. Je to dáno jednak tím, že většina přísloví obsahuje dva výklady, přímý a přenesený význam, druhak tím, že mnoho z nich užívá působivé básnické obrazy, hovořící o podobné situaci mezi určitými objekty. Smyslem těchto obrazů je popsat jádro problému a zjednodušit jej zkratkou, do níž je nutno zahrnout vše podstatné pro danou situaci.¹²

Existují přísloví, která zahrnují pouze přímý výklad, nebo-li podobenství. Tento výklad v přísloví zvažuje pouze jeden významový základ a nezahrnuje již žádné další významové asociace. Těmto příslovím se říká monosemantická. Mezi přísloví obsahující pouze podobenství, zahrnujeme i přísloví zvažující více přímých významů, nebo-li polysémantická přísloví. Dále existují přísloví, která obsahují pouze jeden přenesený význam a přísloví zahrnující více přenesených významů. U těchto přísloví je normální, že doslovný význam nezahrnují vůbec. Poslední skupinu tvoří přísloví jak s přímým, tak i přeneseným významem.¹³

Otakar Zich ve své knize *Lidová přísloví a pořekadla z logického hlediska* uvádí, že pokud se chceme věnovat příslovím, musíme si uvědomit důležitost pojmů a soudů v nich ukrytých. Pojmy jsou zahrnuty do soudů, odrážejí vazbu věcí, dějů a realitu situace. Samotný pojem je většinou mnohotvárný a je nutné jej dát to souvislosti s jinými pojmy, v závislosti na odpovídající situaci. Tyto souvislosti jsou vždy vyjádřeny větou či souvětím, poněvadž věta bez pojmové náplně by neměla žádný význam. Stejně tak lze říci, že vztahy mezi pojmy lze zachytit pouze větou, protože pouze věta je dokáže fixovat. Soudy, které jsou

¹⁰ Bùi Khắc Việt: *Từ điển tiếng Việt*. NXB Đà Nẵng, Đà Nẵng 2005.

¹¹ Phạm Viet Long; Hội Văn Nghệ Dân Gian Việt Nam: *Tục ngữ, Ca dao về quan hệ gia đình*. NXB Đại học Quốc Gia, Hà Nội 2012, s. 57.

¹² Zich, Otakar: *Lidová přísloví a pořekadla s logického hlediska*. Nakladatelství Československé akademie věd, Praha 1956, s. 23 a 39.

¹³ Triều Nguyên; Hội văn nghệ dân gian Việt Nam: *Khảo luận về tục ngữ người Viet*. NXB Khoa Học Xã Hội, Hà Nội 2010, s. 250 – 262.

nedílnou součástí přísloví, vznikají přesně tímto způsobem a odrážejí souvislosti věcí a procesů.¹⁴

Vũ Ngọc Phan uvádí, že rým je v příslovích zastoupen velmi hojně. Může se vyskytovat jak na začátku přísloví, tak i uprostřed či na konci. Přísloví se však nemusí vždy rýmovat. Existují i taková, která rým vůbec neobsahují, poněvadž zahrnují jinou estetickou složku, která základní poetičnost nahrazuje nebo rýmovaný výrok doplňuje, a tou je protikladnost nebo-li paralelismus mezi jednotlivými komponenty ve větě. Díky paralelismu jsou přísloví stejně lehce zapamatovatelná, jako kdyby obsahovala rým.¹⁵

Na tomto místě bych chtěla podotknout ještě jeden z faktů uvedených v mé bakalářské práci, a to, že přísloví etnika *Việt* jsou tvořena různými typy souvětí s tím, že nejčastěji obsahují vedlejší větu podmínkovou, tvořenou dvojicí spojek *nếu... thì* (jestliže; když... tak). *Nếu* uvozuje vedlejší větu podmínkovou, *thì* se pak vztahuje k ději, který by měl proběhnout po splnění dané podmínky.¹⁶ Protože jsou však přísloví zkratkovité útvary, ve kterých často chybí podmět, často se stává, že se dvojice spojek *nếu... thì* vynechává. Je to dáno hlavně tím, že se přísloví všeobecně na člověka neobrací skrze jeho oslovení.

¹⁴ Tamtéž, s. 37 – 38.

¹⁵ Vũ Ngọc Phan: *Tục ngữ và dân ca Việt Nam*, Tập I. Ban nghiên cứu Văn sử địa xuất bản, Hà Nội 1956, s. 21.

¹⁶ Hlavatá, Lucie; Slavická, Binh: *Praktická vietnamština*. Nakladatelství Fortuna, Praha 2003, s. 173 – 174.

2. Terénní výzkum – Výzkum užívání a znalosti přísloví ve Vietnamu

2.1 Cíl a předmět výzkumu

Smyslem tohoto terénního výzkumu je zjistit, zdokumentovat, zhodnotit a prezentovat skutečnost, že i v současné době jsou přísloví pevnou součástí vietnamského jazyka a důležitým kulturním odkazem předků. Proto budu na přísloví nahlížet jak z hlediska formy přirozené komunikace lidí, tak se pokusím postihnout i souvislosti konkrétních jevů Vietnamské tradiční lidové kultury, které se v nich promítají. Budu brát v potaz hlediska nositelů tohoto kulturního odkazu, funkci přísloví v jazyce v rámci určité komunity lidí, či situace, ve kterých jsou přísloví užívána nejčastěji. Jinými slovy budu na přísloví nahlížet v celé jejich šíři a souvislostech, ve kterých se objevují, stejně tak jako se pokusím zjistit, jaké o nich mají Vietnamci všeobecné povědomí, jak často a jakým způsobem je užívají.

V rámci svého výzkumu použiji kvantitativní metodu. Tuto metodu jsem si zvolila hlavně z toho důvodu, že se zabývá jevy hromadné povahy a velkých skupin lidí i přes to, že poskytuje omezený rozsah informací o mnoha jedincích. Jde však spíše o testování pravdivosti či nepravdivosti mých hypotéz, že mezi dvěma nebo více znaky existuje souvislost. Respondenty rozdělují do čtyř skupin podle věku a dosaženého vzdělání a věřím, že odpovědi jednotlivých skupin budou buď totožné, či vzájemně velmi blízké. Tyto případně potvrzené výsledky pak budu generalizovat na celou populaci.

Součástí tohoto výzkumu budou tři přílohy, a to formulář dotazníku v češtině a vietnamštině a tabulka výsledků dotazníkového šetření.

2.2 Prostředí výzkumného prostoru

Výzkumným prostorem mého projektu je území největšího ekonomického centra Vietnamu, Ho Či Minovo Město, které je současně i největším vietnamským městem, s počtem obyvatel přesahujícím sedm milionů. Tuto lokalitu jsem zvolila hlavně z toho důvodu, že se zde vyskytuje široká vrstva obyvatel, pocházející z různých částí Vietnamu. Věřím, mi že geograficky rozdílný původ Vietnamců umožní zjistit mnoho rozdílných informací, a zároveň podnítí další otázky ke zkoumání.

Prostředí mého výzkumu je velkoměsto, které se možná o něco méně vyznačuje stabilitou prostředí a společnosti než vesnice, avšak Vietnamci jsou všeobecně typičtí svou

bezprostředností a intenzitou osobních styků, což dle mého názoru podporuje uchovávání tradiční lidové kultury, včetně přísloví.

2.3 Objekt výzkumu a zkoumané období

Objektem mého výzkumu budou různé vrstvy obyvatel Ho Či Minova Města, které rozdělím do cílových kategorií podle věku a nejvyššího dosaženého vzdělání.

Zkoumaným obdobím bude současný začátek druhého desetiletí 21. století.

2.4 Druh výzkumu a časový harmonogram

Jako metodu výzkumu jsem určila terénní výzkum, a to na základě svého osobního dotazování subjektů a předkládání jim dotazníků týkajících se problematiky používání přísloví. Jinými slovy je možno říci, že druh mého výzkumu byl dotazníkový terénní výzkum.

Kmen probantů, nebo-li dotazovaných subjektů, jsem určila na základě problematiky proporcionálního zastoupení všech nedisjunktivních skupin. Subjekty jsem tak rozdělila podle nejvyššího dosaženého vzdělání a věku.

Terénní výzkum byl proveden v rámci dotazníkového šetření, výsledky jsem dále nedoplňovala dalšími metodami zjišťování či ovlivňování. Můj odhad návratnosti dotazníků byl padesát na padesát procent. Odhad byl nakonec přibližně správný.

Časový harmonogram terénního výzkumu zahrnuje sérii výzkumných dotazníkových akcí v Ho Či Minově Městě v průběhu šesti měsíců, a to od ledna 2012 do června 2012.

2.5 Způsob dokumentace informací v terénu

Informace z terénu byly dokumentovány na základě písemného zápisu, respektive na základě vyplnění dotazníků subjekty mého zájmu. V rámci výzkumu jsem nepořizovala žádné zvukové či video záznamy.

2.6 Typ sběru dotazníků

Výběr respondentů byl nahodilý. Na začátku nebyla určena žádná výběrová procedura, což znamená, že si respondent sám určil, zda-li dotazník vyplní či ne. Jednalo se o jednoduchou a časově nenáročnou realizaci. Pro zvýšení procenta návratnosti jsem do hlavičky dotazníků uvedla, že se jedná o výzkum k diplomové práci.

Dotazníky jsem sbírala dvojím způsobem. Za prvé se jednalo o osobní kontakt se subjekty, kdy jsem za nimi přicházela a osobně s nimi dotazník vyplňovala. Za druhé jsem pak použila metodu zasílání dotazníků subjektům emailem, s pokyny, jak a kam má vyplněný dotazník odeslat.

Mé dotazování bylo poloanonymní. Některé subjekty jsem znala, většinu z nich však ne. Respondenti na dotazník nemuseli uvádět jména, poněvadž pro výzkum nebyla relevantní.

2.7 Typ užitých otázek

V rámci svého dotazníkového šetření jsem neužívala otázky otevřené, které nenabízejí žádnou variantu odpovědi, kdy má respondent reagovat na dotaz vlastními slovy. Tento typ otázek jsem neužívala hlavně z důvodu povahy Vietnamců, kteří otevřené otázky berou velmi vážně, obávají se toho, že by se mohli vyjádřit špatně, a proto na ně raději neodpovídají.

Jako nejčastější typ otázek jsem si zvolila otázky uzavřené, nebo-li otázky dichotomické a trichotomické, které předem stanovují několik možných variant odpovědí, ze kterých si respondent mohl vybrat tu nejvhodnější. Dichotomické otázky připouštěly pouze dvě možné odpovědi, „ano“ – „ne“, trichotomické otázky pak vycházely z otázek dichotomických s tím, že zde byla přidána možnost úniku „nevím“ – „neznám“. Dále jsem užívala otázky polouzavřené, které lze považovat za kompromis mezi otázkami uzavřenými a otevřenými, kdy byly respondentovi předloženy možnosti výběru odpovědí a úniková varianta „a jiné“, kde mohl vyjádřit vlastní názor svými vlastními slovy. Používala jsem i vícehodnotové otázky, které předpokládaly více z možných variant odpovědí, respondent si tak mohl vybrat buď jednu, nebo více odpovědí.

2.8 Způsob vyhodnocování poznatků

Způsob vyhodnocování poznatků byl jak mechanický, tak elektronický. Jako metoda zpracování informací byla zvolena kvantitativní metoda. Nejprve jsem musela veškeré své poznatky mechanicky roztrždit a rozepsat je podle vytyčených kategorií. Poté byly tyto informace přepsány do tabulky v počítačovém programu *Microsoft Excel*, díky kterému jsem později získala procentuální bilanci svých výsledků, a to pro každou z jednotlivých kategorií dotazovaných subjektů.

2.9 Interpretace získaných poznatků

Struktura dotazníků zahrnovala dvě části. První obsahovala základní informace o respondentech, jako pohlaví, věk, místo narození, bydliště a nejvyšší dokončené vzdělání. Druhá série otázek se týkala znalostí a používání přísloví.

V první části svého šetření jsem se dotazovala na základní informace o respondentech tak, aby je poté bylo možné rozdělit do čtyř základních skupin A, B, C a D. Skupina A zahrnovala respondenty se středním dokončeným vzděláním s maturitou pod 35 let, skupina B měla zahrnovat absolventy středních škol s maturitou nad 35 let, avšak po sečtení všech informací bylo zjištěno, že se v rámci dotazníků nevyskytuje žádný subjekt, který by splňoval kritéria subjektů nazvaných B, proto dále nebyly do výzkumu zahrnuti. Skupina C tvořila respondenty s dokončeným vysokoškolským vzděláním pod 35 let, do skupiny D patřili absolventi vysokých škol nad 35 let.

pohlaví		muž	v procentech		žena	v procentech
celkový počet respondentů		16	100,0%		34	100,0%
místo narození	severní Vietnam	4	25,0%		4	11,8%
	střední Vietnam	0	0,0%		12	35,3%
	jižní Vietnam	12	75,0%		18	52,9%
místo bydliště	severní Vietnam	0	0,0%		0	0,0%
	střední Vietnam	0	0,0%		0	0,0%
	jižní Vietnam	16	100,0%		34	100,0%
nejvyšší dokončené vzdělání	střední/ vyučení s maturitou	6	37,5%		16	47,1%
	vysokoškolské	10	62,5%		18	52,9%
věkové kategorie	méně než 35 let	6	37,5%		16	47,1%
	více než 35 let	10	62,5%		18	52,9%

Tabulka 1: Základní informace o respondentech

Kritéria	SUBJEKT	počet	%
SŠ/vyučení s maturitou/ méně než 35 let	A	22	44,0%
SŠ/vyučení s maturitou/ více než 35 let	B	0	0,0%
VŠ/ méně než 35 let	C	8	16,0%
VŠ/ více než 35 let	D	20	40,0%
celkem		50	100,0%

Tabulka 2: Kritéria pro rozdělení subjektů zájmu do skupin

Dotazník tvořilo 33 otázek, na které měly subjekty odpovídat. První a druhá otázka spolu vzájemně úzce souvisely. Týkaly se toho, zda-li respondenti znají rozdíl mezi příslovími a pořekadly a jsou-li schopni uvést jejich definici. Zatímco subjekty A v 54,5% odpovídaly, že rozdíl znají, definici bylo schopno uvést pouze 45,5% z nich. Co se subjektů C týče, rozdíl znalo 75% z nich, definici z nich bylo schopno uvést pouze 50%. Nejhuře na tom byla nejstarší věková kategorie D, z nichž 50% dotázaných znalo rozdíl, avšak pouze 10% bylo schopno uvést definici.

Na otázku zda-li přísloví užívají, odpověděly subjekty A kladně v 72,7%, subjekty C ve 100% a subjekty D v 80%. Tyto výsledky byly poměrně vyrovnané, avšak ukazují, že přísloví hojněji používají starší generace respondentů.

Na otázku „Při jakých příležitostech užíváte přísloví?“ byla nejčastější odpověď „*Při verbální a písemné komunikaci*“. Subjekty A tak odpověděly v 72,7%, C ve 100% a D v 70%.

Nejčastější odpověď k otázce „*Jak často používáte či slýcháte přísloví?*“ byla „*Běžně, ale nejsem schopný/á uvést jak často.*“, a to v 63,6% u subjektů typu A, a ve 100% jak u subjektů typu C i D.

Podle dotazovaných jedinců pak můžeme nalézt přísloví nejvíce na internetu (A 81,8%; C 100%; D 70%), dále v novinách (A 72,7%; C 50%; D 80%) či časopisech (A 54,5%; C 25%; D 70%). Z průzkumu dále vyplynulo, že nejoblíbenější součástí přísloví je pro dotazované jejich význam, a to s 36,4% u subjektů A, 75% u C a 70% u D.

Zajímavým výsledkem je to, že téměř všichni dotázaní odpověděli, že užívání přísloví je pro Vietnamce typické (A 100%; C 100%; D 90%), že nejčastěji přísloví užívají starší lidé. (A 90,9%; C 100%; D 80%), dále si také většina z nich myslela, že jsou přísloví důležitou

součástí jazyka a kultury Vietnamců (A 100%; C 100%; D 90%), stejně tak, jako nás mohou poučit především o životě (A 100%; C 100%; D 80%).

Symboliku v příslovích znalo 75% dotazovaných s vysokou školou pod 35 let, nebo-li respondentů typu C, ze zbylých dvou skupin to pak byla přibližně čtvrtina (A 36,4%; D 40%). Nikdo z dotázaných však neuvedl žádný příklad. Většina respondentů dále odpovídala, že přísloví používají převážně za účelem (A 90,9%; C 100%; D 80%).

Cizojazyčná přísloví užívá převážně skupina C, nebo-li respondenti s vysokoškolským vzděláním pod 35 let, a to se 100% (skupina A 54,5%; skupina D 50%). Příklad však bylo schopno uvést pouze 75% dotázaných ze skupiny C (co se skupiny A týče, jednalo se o 45,5% dotázaných a ze skupiny D 30% dotázaných).

Základní hlavní tematikou přísloví jsou dle respondentů rodinné vztahy (A 72,7%; C 100%; D 100%), počasí (A 81,8%; C 50%; D 70%) a jiná tematika (A 45,5%; C 50%; D 20%), kterou však nikdo z nich neuvedl.

Dále mne zajímalo, jestli se v různých regionech Vietnamu vyskytují různé typy přísloví. Jelikož byli někteří z mých respondentů původem jak ze severního, tak i středního a jižního Vietnamu, předpokládala jsem, že v rámci dotazníkového výzkumu zjistím, jaké tyto rozdíly jsou. Proto jsem do dotazníku uvedla dvě na sebe navazující otázky, a to, jestli se přísloví severního, středního a jižního Vietnamu liší, pokud ano, tak jakým způsobem. Z průzkumu vyplynulo, že se přísloví v různých regionech opravdu liší. S 63,6% tak odpověděla skupina A, s 50% skupina C a s 70% skupina D. Výsledky týkající se odlišnosti přísloví byly velmi rozmanité, možná i z toho důvodu, že se jednalo o vícehodnotovou otázku. Odpověď mi nebylo schopno podat 36,4% dotázaných ze skupiny A, stejně jako 50% dotázaných ze skupin C a D. Podle respondentů se přísloví skoro vůbec neliší v rámci geografie (A 9,1%; C 0%; D 10%), v rámci zvyků se poté dle skupiny A neliší vůbec, podle skupiny C se však liší a to v 50% odpovědí, podle skupiny D v 30%. Nejčteněji dotazovaní odpovídali, že se přísloví liší v rámci jazyka (A 27,3%; C 50%; D 40%) a způsobu užívání (A 45,5%; C 25%; D 40%).

Následně jsem se ptala, zda-li se přísloví mění v průběhu času a jakým způsobem. To, že se přísloví mění, odpovědělo 54,5% respondentů se středním dokončením vzděláním, 0% respondentů s vysokoškolským vzděláním pod 35 let a 20% dotázaných s vysokoškolským vzděláním nad 35 let. Naopak všichni respondenti skupiny C odpověděli, že se přísloví v průběhu času nemění, v rámci skupiny D to pak bylo 50% a u skupiny A 36,4% dotázaných. Na další otázku odpovídali spíše jen respondenti ze skupiny A, uváděli,

že se přísloví liší v rámci užívání (36%) či jinak (18%). V rámci jazyka se dle nich přísloví nemění. S tím nesouhlasilo pouze 10% dotázaných ze skupiny D.

Dalším předmětem mého zájmu bylo zjistit, zda-li stále vznikají nová přísloví, nebo je-li ve Vietnamu již dostatečné množství přísloví, a proto již není potřeba vytvářet nová. 45,5% dotázaných ze skupiny A odpovídalo, že přísloví stále vznikají, 45,5% tvrdilo opak. Co se týče skupiny C, 75% odpovědělo, že nová přísloví už nevznikají a 25% nevědělo, zatím co skupina D odpovídala, že nová přísloví vznikají, a to v 30%, názor, že nevznikají, vyjádřilo 40% respondentů ze skupiny D. Dále se v podstatě všechny skupiny shodly na tom, že je ve Vietnamu stále prostor pro vytváření nových přísloví. Dotazovaní ze skupiny A tak odpověděli v 54,5%; respondenti skupiny C v 50% a ze skupiny D to bylo 70%.

Poté jsem se respondentů ptala, jsou-li schopni určit věk přísloví, a pokud ano, mohou-li uvést příklad. Ačkoliv někteří z dotazovaných tvrdili, že jsou schopni určit věk přísloví (A 18,2%; C 25%; D 30%), příklad bylo schopno uvést pouze 10% respondentů skupiny D.

Také mne zajímalo, s jakými situacemi mají dotazovaní přísloví spojená. Ptala jsem se, zda-li je rodiče někdy v průběhu jejich života pomocí přísloví kárali či chválili. Z výsledků vyplynulo, že příslovími bylo káráno 59,1% respondentů typu A, 100% respondentů typu C a 90% respondentů typu D. Co se pochval týče, nikdo z dotázaných respondentů typu A chválený pomocí přísloví nebyl, zatím co 75% respondentů typu C ano, stejně tak, jako 30% respondentů typu D.

Dále jsem se ptala, k čemu používají přísloví samotní respondenti. Označit mohli znovu více odpovědí. Z výsledků vyplynulo, že největší množství respondentů typu A používá přísloví ke kárání (72,7%), ale i k pochvale (63,7%), a stejně tak tomu bylo i u zbylých dvou skupiny, kdy dotázaní typu C používají přísloví ke kárání ve 100% a k pochvale v 75%, respondenti skupiny D pak příslovími kárají v 70% a chválí v 50%.

Příklad toho, co je pro přísloví typické bylo schopno uvést 36,4% dotázaných skupiny A a 50% z dotázaných skupiny C. Skupina D neuvedla ani v jenom případě žádný příklad.

To, jakým způsobem se přísloví utvářela i s příkladem uvedlo 54,5% respondentů typu A, 75% respondentů typu C a 50% respondentů skupiny D.

Mou předposlední otázkou bylo, jestli je gramatika v příslovích totožná s běžnou gramatikou vietnamštiny. I u této otázky jsem vyžadovala příklad. Na toto mi odpovědělo kladně i s příkladem 45,5% respondentů typu A, 100% respondentů typu C a 60% respondentů typu D.

Poslední otázka se pak týkala toho, zda-li si respondenti myslí, že se v budoucnosti budou přísloví stále užívat, nebo jestli se z jazyka vytratí. 54,5% respondentů skupiny A odpovědělo, že se přísloví z jazyka nevytratí, poněvadž jsou součástí vietnamské kultury. S tímto výrokem souhlasilo 25% skupiny C a 60% skupiny D. Druhou nejčastější odpovědí pak bylo, že se přísloví již nyní používají minimálně, a proto se z jazyka vytratí. Tak odpovědělo 45,5% dotazovaných ze skupiny A, 75% respondentů skupiny C, avšak žádný z dotázaných z věkově nejstarší skupiny D.

2.10 Závěry a návrhy pro další výzkum

Z výzkumu vyplývá, že pro většinu vietnamského obyvatelstva jsou přísloví v jazyce hluboce zakořeněná. Vyplývalo též to, že znalost a používání přísloví se zvyšuje s rostoucím věkem a vzděláním. Většina z dotazovaných subjektů byla na otázky schopna odpovědět, i když mnoho z nich mělo problémy jít v rámci této problematiky do hloubky. Proto navrhuji následující otázky pro další šetření:

- *Jaká symbolika se v příslovích objevuje?*
- *Jakým způsobem lze určit věk přísloví?*
- *Co je pro vietnamská přísloví typické?*

3. Základní symbolická podstata paremiologických útvarů etnika Việt

Tato kapitola se bude zabývat především výzkumem určitých vyobrazení, která vyjadřují základní kontextuální symbolickou podstatu přísloví, nebo-li paremiologických útvarů. Abychom pochopili symboliku přísloví, musíme nejdříve pochopit skrytou podstatu symbolů. Tento výzkum nám pomůže pochopit mnoho zajímavých věcí, týkajících se lidových kulturních tradic, a zároveň i poodhalí krásu a cenné vazby, jež jazyk přísloví zahrnuje.

V příslovích lze nalézt různé druhy vyobrazení, zahrnující například vyobrazení přírodní, zoologické, rostlinné, či vyobrazení částí lidského těla. Tato vyobrazení hrají velmi důležitou roli v rámci symboliky přísloví a tato kapitola se bude zabývat těmi nejčastějšími.

3.1 Přírodní vyobrazení

Nguyễn Văn Nở uvádí, že přírodní vyobrazení můžeme nalézt přibližně v 535 příslovích, jež zahrnují 26 různých vyobrazení¹⁷.

V této kategorii se objevuje mnoho symbolů spojených s problematikou lidského života, ale i s přírodními překážkami, které musí člověk překonat. Z tohoto důvodu určité výrazy v příslovích s přírodní tematikou jako: *vlna (sóng)*, *vítr (gió)*, *vysoké hory (núi cao)*, *široké moře (biển rộng)*, *dlouhá řeka (sông dài)* a podobně, mají většinou doslovný význam.

Struktura symbolické podstaty může být někdy až filozofická, jak můžeme vidět v následujících příslovích, ve kterých výraz „*vlna*“ symbolizuje určité překážky či přírodní síly, které nám v něčem brání, a jimž musíme čelit.¹⁸ Podtext prvního přísloví je ten, že pokud chce člověk dosáhnout dobrých výsledků či úspěchu, nesmí se bát nebezpečí a těžkostí.

„Sóng cả chó ngã tay chèo.“ – „*Jen se neboj velkého nebezpečí, kupředu se nevzdávej.*“

/Velké vlny/ neupustit pádlo/ pevně držet pádlo v rukách/.

„Lớn thuyền, lớn sóng.“ – „*Velká loď znamená velké vlny.*“

/Velký/ loď/ velký/ vlny/.

¹⁷ Nguyễn Văn Nở: *Biểu Trưng trong tục ngữ người Việt*. NXB Đại học Quốc Gia, Hà Nội 2010, s. 73 a s. 313.

¹⁸ Tamtéž, s. 73 – 74.

Vyobrazení jako *soutěska* (đèo) či *hory* (núi) mají podobný význam a obě symbolizují překážky, zkoušky, mužské odhodlání, kuráž či odvahu.¹⁹ Toto přísloví promlouvá k některým mužům s tím, že je třeba mít kuráž a nebát se nebezpečí.

„Đã sinh ra kiếp đàn ông, đèo cao núi hiểm sông cùng quản chi.“ – „Narodil-li ses jako muž, měl bys být odvážný a ničeho se nebát.“

/Element minulosti/ narodit se/ život, existence/ muž/, /soutěska/ vysoké hory/ dlouhá řeka/ /nedbat/.

Další přísloví má velmi podobný smysl a říká, že lidé mají jak schopnosti, tak i silnou vůli k tomu, aby mohli překonat překážky, které jim stojí v cestě.²⁰

„Non cao cũng có đường trèo, đường đầu hiểm nghèo cũng có lối đi.“ – „I přes vysokou horu vede cesta, i na nebezpečné cestě je stezka, po které se dá jít.“

/Hora/ vysoký/ také/ mít/ cesta/ stoupající/, /cesta/ navzdory/ nebezpečný/ také/ mít/ cestička; stezka, po které se dá chodit/.

3.1.1 Voda

Voda se objevuje v přibližně 91 příslovích²¹. Do této skupiny patří i několik přísloví, která obsahují pouze jeden výklad, a to výklad přímý (podobenství), proto bychom tyto přísloví považovali spíše za pranostiky, jako například:

„Tháng bảy nước nhảy qua bờ.“ – „V červenci se vylévá voda z břehů.“

/Červenec/ voda/ skákat/ z /břeh/.

Většina přísloví z této skupiny obsahuje jak podobenství, tak i poučení, nebo-li přenesený význam, jenž zahrnuje aspekty týkající se lidí a společenského života. Voda má pro Vietnamce velmi důležitý význam, jelikož se již od pradávna usazovali v blízkosti vodních toků. Voda všemu dává život a je též základním elementem pro pěstování rýže, jež se realizuje na vodou zavlažovaných políčkách a patří mezi hlavní suroviny, které tvoří obživu obyvatelů Vietnamu. Symbolická důležitost vody neovlivnila jen například architektonické umění, sochařství, řezbářství, ale hlavně lidovou kulturu, lidové obyčeje a jazyk. I legendární

¹⁹ Nguyễn, Lân: Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam. NXB Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội 2010, s. 111.

²⁰ Tamtéž, s. 270.

²¹ Nguyễn Văn Nở: Biểu trưng trong tục ngữ người Việt. NXB Đại học Quốc Gia, Hà Nội 2010, s. 75.

prapředek všech Vietnamců *Lạc Long Quân* prý pocházel z vody. Velmi zajímavým faktem zůstává i to, že ve vietnamštině se slovem *nước* označuje nejen voda, ale i stát.²²

Příslloví, která obsahují tuto symboliku, často reflektují životní zkušenosti, chování a zvyklosti komunity, ale i emocionální vztahy mezi jednotlivými členy komunity jako sousedy, sourozenci, přáteli, spolupracovníky a podobně. Podívejme se nyní na výraz „*nước lã*“, jenž přenáší emocionální sémantické rysy, které spíše vyjadřují vzdálený či mdlý vztah mezi lidmi.²³

„Chị em dâu như bầu nước lã.“ – „Švagrové jsou jako voda.“

/Švagrová/ jako/ klasifikátor/ voda/.

Význam: Švagrové se často nemají moc v lásce.

„Một giọt máu đào hơn ao nước lã.“ – „I jedna kapka krve je více než voda.“

/Jeden/ kapka krve/ více/ voda/.

Význam: I vzdálení pokrevní příbuzní jsou důležitější než cizí lidé.“

V následujících příslovích se společně objevují výrazy „*nước*“ (voda) a „*nguồn*“ (pramen), které se používají, aby se poukázalo na principy jako vděčnost, svědomitost, věrnost, či tolerance.²⁴

„Nước có nguồn, cây có gốc.“ – „Voda má pramen, strom má kořeny.“

/Voda/ mít/ pramen/, /strom/ mít/ kořeny/.

Význam: Nesmíme zapomínat na své předky.

„Uống nước nhớ nguồn.“ – „Pijeme-li vodu, nezapomínejme na pramen, z něhož pochází.“

/Pít/ voda/ pamatovat si/ pramen/.

Význam: Máme oslavovat lidi s dobrým srdcem a být jim věční, pokud nám pomohou.

Voda se v příslovích též objevuje jakožto symbol mravních kvalit lidí ve společnosti. Voda je ke společnosti přirovnávána hlavně kvůli faktu, že společnost zahrnuje jak morálně zkažené, tak i čestné lidi, stejně jako voda z určitého pramene obsahuje různé nečistoty, avšak z jiného může být i naprosto čistá.²⁵ Toto přísloví lze též vysvětlit tak, pokud potok proudí, je čistý, pokud však neproudí, voda je v něm stojatá a zakalená. V přeneseném

²² Nguyễn Văn Nở: *Biểu Trưng trong tục ngữ người Việt*. NXB Đại học Quốc Gia, Hà Nội 2010, s. 75.

²³ Nguyễn, Lân: *Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam*. NXB Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội 2010, s. 65.

²⁴ Tamtéž, s. 274 a 372.

²⁵ Tamtéž, s. 276.

významu to pak znamená, že i lidé se musí učit zdokonalovat se ve svém řemeslu. Jinými slovy tento příklad hovoří o trvalé práci v rámci zdokonalování sama sebe.

„Nước suối có bao giờ đục.“ – „*Bystrina tekoucí z hor není nikdy kalná.*“

/Potůček tekoucí z hor/ být / kdy /bláto/.

3.1.2 Řeka

Vyobrazení řeky se objevuje v přibližně 41 příslovích, které se významově podobají příslovím obsahujících symboliku vody. Symbol řeky, stejně jako symbol vody, souvisejí s lidskou duší a emocemi. Velkým rozdílem mezi nimi je však fakt, že se symbol řeky užívá v souvislosti s nezměrnou hloubkou lidského srdce a má velmi emocionální zabarvení.²⁶

Následující přísloví říká, že na světě existují jak dobří, tak i špatní lidé, a proto musíme být vždy ostražití, poněvadž nevíme, jaký je záměr daného člověka.²⁷

„Sông sâu có thể bắc cầu, lòng người nham hiểm biết đâu mà dò.“ – „*I přes hlubokou řeku můžeme postavit most, srdce záludného člověka však poznat nemůžeme.*“

/Řeka/ hluboká/ moci/ postavit/ most/, /srdce/ člověk/ nebezpečný; záludný/ znát, vědět/ jak/ měřit; poznat/.

Dalším významovým rozdílem mezi *řekou* a *vodou* je ten, že *řeka* se používá jakožto symbol pro osudové zvraty v životě, které nám mohou přinést jak štěstí, tak neštěstí, slávu i stud. Existuje jen málo lidí, kteří se s touto problematikou ještě nesetkali. Tato zkušenost je však velmi důležitá, poněvadž až tehdy, když se do podobné situace dostaneme, začneme si vážit toho, co máme. Další přísloví mluví o situacích v lidském životě, kterým se sice nelze vyhnout, avšak též uklidňuje tím, že nic netrvá věčně, a pokud nyní nemáme štěstí, budeme jej mít příště.²⁸

„Sông có khúc, người có lúc.“ – „*Řeka má své zákruty, člověk má své chvíle.*“

/Řeka/ mít/ úsek/, /člověk/ mít/ moment, chvíle/.

Na území Vietnamu se vyskytuje mnoho vodních toků. Pokud je se však chceme dostat z jednoho břehu na druhý, potřebujeme použít loď či most. Některá místa jsou však nedosažitelná, proto se symbol řeky používá i ve smyslu vzdálenosti, oddělení či těžkostí.²⁹

²⁶ Nguyễn Văn Nở: *Biểu Trưng trong tục ngữ người Việt*. NXB Đại học Quốc Gia, Hà Nội 2010, s. 85.

²⁷ Nguyễn, Lân: *Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam*. NXB Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội 2010, s. 309.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ Tamtéž, s. 47.

V dalším přísloví, ve kterém se tato tematika objevuje, je zobecněno, že jsme odkázáni na okolnosti života a nuceni spoléhat se na pomoc.

„Cách sông nên phải lụy đò.“ – „Chceme-li jít přes řeku, jsme odkázáni na loď.“

/Oddělit se/ řeka/ muset/ spoléhat se na někoho; být závislý na něčí pomoci/ loď/.

3.1.3 Vítr

Symbolika větru se vyskytuje v přibližně 56 příslovích. Vítr je nekonečným zdrojem energie, a ačkoliv je neviditelný, má sílu ničit.³⁰

„Gió thổi là chổi trời.“ – „Vítr odmete všechn prach a špínu.“

/Vítr/ odvád/ být/ koště/ nebe/.

Síla větru se též užívá jakožto symbol překonávání překážek a těžkostí, poněvadž pouze pokud-li je člověk sebevědomý a má kuráž, může překonat překážky a změny, které se v průběhu života objeví.³¹

„Cố cứng mới đứng được đầu gió.“ – „Máš-li kuráž, můžeš čelit větru.“

/Být / tvrdý; silný/ teprve/ stát, ustat/ dokázat/ začátek / průvan/.

Význam: Musíme být stateční, když čelíme překážkám.

Vítr též symbolizuje moc člověka, výhodu či kontrolu nad jinými lidmi. Tato charakteristika se objevuje v následujícím přísloví, které se většinou užívá v negativním smyslu a kritizuje lidi, kteří nemyslí na ostatní a chovají se pouze tak, aby vždy byli ve výhodě, za jakýchkoliv okolností.³²

„Gió chiều nào che chiều ấy.“ – „Přikrýt tam, kde vítr fouká“.

/Vítr/ směr/ který/ přikrýt, krýt, chránit/ směr/ ten/.

V dalších příslovích má vítr též negativní symboliku. První z nich hovoří o lidech, kteří využívají svého vlivu, aby poškodili jiné lidi, spoléhají se na příznivé podmínky, ale zároveň realizují své záměry. Druhé pak slouží k napomínání lidí, kteří často pohoršují či provokují jiné. Ve třetím přísloví vítr symbolizuje něco zlého či špatného, co bylo zapříčiněno člověkem, který však nakonec neunikne svému právoplatnému trestu.³³

³⁰ Nguyễn Văn Nở: Biểu Trưng trong tục ngữ người Việt. NXB Đại học Quốc Gia, Hà Nội 2010, s. 82 – 83.

³¹ Nguyễn, Lân: Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam. NXB Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội 2010, s. 79.

³² Tamtéž, s. 149.

³³ Tamtéž, s. 261; 54; 149.

„Nhờ gió bẻ măng.“ – „Využij větru ke zlomení bambusového výhonku.“

/Využívát/ vítr/ zlomit/ bambusový výhonek/.

„Cây muốn lặng, gió chẳng dừng.“ – „I když strom touží po klidu, vítr nezastaví.“

/Strom/ chtít/ ticho/, /vítr/ záporka/ přestat, zastavit/.

„Gieo gió, gặt bão.“ – „Zasít vítr, sklídit bouři.“

/Zasít/ vítr/, /sklídit/ bouře/.

Pokud nadmíru kritizujeme určité jednání či chování člověka v rámci společnosti či rodiny, často to vede ke špatnému či zcela opačnému výsledku. Namísto pochopení se pak spíš setkáme s negativní reakcí daného člověka. Protože když je síla vzdoru moc veliká, může se lehce stát nebezpečnou.³⁴

„Cả gió tắt đuốc.“ – „Síla větru sfoukne pochoděň.“

/Síla/ vítr/ zhasnout, uhasit/ pochoděň/.

3.1.4 Nebesa

Vietnamci věří, že *nebesa* nejsou pouhým přírodním fenoménem, ale že nesou i nadpřirozenou podstatu a patří do spirituální sféry. Výraz *nebe* či *nebesa* se vyskytuje přibližně v 39 příslovích s tím, že nejčastěji symbolizuje nejvyšší bytost, svrchovanou všem lidem na zemi. *Nebesa* mají moc tvořit, ale i ničit, a vždy by měla být spravedlivá.³⁵

Například význam prvního z následujících přísloví je ten, že máme věřit vyšší moci, a ačkoliv jsme chudí, nemáme se bát mít potomky, poněvadž vše je v rukách nebes, u nichž vždy nakonec nalezneme oporu.³⁶ Další pak hovoří o tom, že se velmi často stává, že rodiče mají dítě, které má zcela jinou povahu, než oni. Některé děti jsou neposlušné či nevděčné a je velmi těžké je vychovávat. Lidé si to však vysvětlují skrze *nebesa*.³⁷ Třetí přísloví pak hovoří o tom, že pokud-li se již stalo něco zlého, nejde to vzít zpět, ani s tím nejde bojovat. Proto bychom měli přijmout určitou situaci tak, jak je.³⁸

„Trời sinh voi, trời sinh cỏ.“ – „Nebesa stvořila slona i trávu.“

/Nebesa/ stvořit/ slon/, /nebesa/ stvořit/ tráva/.

³⁴ Nguyễn, Lân: Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam. NXB Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội 2010, s. 46

³⁵ Nguyễn Văn Nở: Biểu trưng trong tục ngữ người Việt. NXB Đại học Quốc Gia, Hà Nội 2010, s. 88.

³⁶ Nguyễn, Lân: Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam. NXB Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội 2010, s. 346.

³⁷ Tamtéž, s. 55.

³⁸ Tamtéž, s. 57.

„Cha mẹ sinh con, trời sinh tính.“ – *Rodiče porodili dítě, nebesa stvořila povahu.* “

/Rodiče/ stvořit, porodit /dítě /, /nebesa/ stvořit, porodit/ povaha/.

„Chạy trời không khỏi nắng.“ – *„Můžeš utíkat před nebesy, ale horku neunikneš.“*

/Utíkat/ nebesa/ záporka/ uniknout/ horko/.

Nebesa též vyjadřují filozofický symbol způsobu života. Ten, kdo se chová dobrosrdečně, je galantní a myslí na ostatní, bude mít v životě hodně štěstí. Ten, kdo je však malicherný, lakomý či zlý, bude muset překonávat mnoho překážek.³⁹ Lze říci, že *nebesa* podle lidové frazeologie *Việtů* trestají špatné lidi a hodně zase odměňují, poněvadž je-li někdo štědrý a velkorysý k jiným lidem, nebe jej odměňuje a tento člověk bohatne, je-li však někdo lakomý a sobecký, nebe mu nikdy nepomůže, a proto bude po celý život chudý.

„Xôi lòng trời cho, lo xo trời co lại.“ – *„Pokud jsme velkorysí, nebesa nás obdarují, pokud jsme lakomí, nebesa nám nepomohou.“*

/Velkorysý, štědrý/ nebe/ dát, darovat, obdarovat /, /lakomý, úzkoprsý/ nebe/ stáhnout se/.

3.1.5 Země

Výraz *země* se objevuje v přibližně 36 příslovích⁴⁰, ve kterých lze nalézt jak reflexi správného způsobu obdělávání půdy, tak i reflexi idejí a názorů Vietnamců na lidský a společenský život. Je to dáno hlavně z toho důvodu, že právě země je zdrojem lidské obživy. Obděláváme-li úrodnou půdu, naše plodiny budou silné a zdravé. Pracujeme-li však na neúrodné půdě, rostliny budou malé a slabé. Symbolické pozitivní a negativní aspekty půdy lze pak přirovnat k aspektům lidí. Můžeme jimi vyjádřit jak lidskou individualitu či osobnost, tak i různé zvyky.

Následující přísloví přirovnává zemi ke starým lidem, a to z toho důvodu, že stejně tak, jako mají stárnoucí lidé své neduhy, stárne i obdělávatelná půda. Je to věc přirozená a neměli bychom kvůli tomu být nespokojení.⁴¹

„Già sinh tật, đất sinh cỏ.“ – *„Stáří plodí neduhy, země plodí trávu.“*

/Stáří/ plodit/ nemoc, neduhy/, /země/ plodit/ tráva/.

³⁹ Nguyễn, Lân: Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam. NXB Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội 2010, s. 391.

⁴⁰ Nguyễn Văn Nở: Biểu Trưng trong tục ngữ người Việt. NXB Đại học Quốc Gia, Hà Nội 2010, s. 91.

⁴¹ Nguyễn, Lân: Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam. NXB Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội 2010, s. 144.

Další dvě přísloví jsou v kontrastu. První z nich říká, že lidé, stejně jako ptáci, hledají pohostinná místa, kde lze obdělávat půdu a spokojeně žít.⁴² Druhé pak hovoří o zemi jakožto o rodišti či domovině. Nikde přece není tak dobře, jako doma. Samozřejmě existují místa, kde by mohlo být i lépe, avšak pokud jsme se tam nenarodili, těmto místům bude z lidského hlediska vždy chybět familiárnost. Toto přísloví reflektuje dávné společenské vztahy, kdy se lidé museli přesouvat z místa na místo, aby našli obživu, avšak vždy vzpomínali na svůj domov, poněvadž na novém místě člověk postrádá své přátele a známa, kteří jej znají a vždy jsou ochotni pomoci a je odkázán sám na sebe.⁴³ Poslední přísloví mluví o tom, že každé místo má své vlastní zvyklosti a zákony, a když tam jsme, musíme se podle toho vždy chovat.⁴⁴

„Đất lành, chim đậu.“ – „Ptáci táhnou tam, kde je úrodná půda.“

/Půda/ dobré podmínky/, /ptáci/ táhnout/.

Làm thần đất ta, làm ma đất người. – „Být posvátným doma, být duchem na cizím území.“

/Dělat/ bůh; svatý/ země, území/ náš/, /dělat/ čert; zlý duch /země, území / cizí/.

Význam: Člověk je uznávaný či respektovaný jen doma, avšak v neznámém prostředí není nikým a nikdo si jej neváží.

„Đất có lệ, quê có thói.“ – „Každá lokalita má své vlastní zvyklosti.“

/Země, lokalita/ mít, existovat/ zvyklost/, /rodiště/ mít, existovat/ zvyklost/.

3.2 Rostlinná vyobrazení

Rostlinná vyobrazení se vyskytují přibližně v 635 příslovích⁴⁵. Většina rostlinných symbolů zahrnuje něco velmi důvěrného či familiárního v rámci každodenního lidského života etnika *Việt*. Seznam rostlinných vyobrazení je velmi dlouhý, a proto se budeme zabývat pouze nejfrekventovanější rostlinnou symbolikou, jenž zahrnuje *rýži* (*lúa; mạ; thóc; gạo*), *stromy* (*cây – strom; lá – list; rễ – kořen; quả – plod*), *květiny* (*hoa*), *zeleninu* (*rau*) a *bambus* (*tre; trúc; măng*).

⁴² Nguyễn, Lân: Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam. NXB Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội 2010, s. 119.

⁴³ Tamtéž, s. 187.

⁴⁴ Tamtéž, s. 119.

⁴⁵ Nguyễn Văn Nở: Biểu trưng trong tục ngữ người Việt. NXB Đại học Quốc Gia, Hà Nội 2010, s. 95 a s. 313 – 316.

3.2.1 Rýže

Výše zmíněné výrazy pro *rýži* se objevují přibližně v 136 přísloví.⁴⁶ Zde je nutno poznamenat, že geografie Vietnamu hraje velmi důležitou roli v rámci kultivace rýže. Rýže se pěstuje především v deltě Rudé řeky na severu země a v deltě Mekongu na jihu a tvoří základ Vietnamské stravy. Ne nadarmo Vietnamci tvrdí, že jejich země se podobá bambusové tyči s košem rýže na každém konci⁴⁷. Vietnam vyprodukuje kolem 25 milionů tun rýže ročně a patří mezi tři největší vývozce rýže na světě⁴⁸.

Vietnamci patří mezi velké konzumenty rýže, dušená rýže je součástí téměř každého jídla. Je to dané hlavně z toho důvodu, že se rýži ve Vietnamu klimaticky daří velmi dobře a pěstuje se přibližně na 80% zemědělské půdy a zaměstnává kolem 70%⁴⁹ ekonomicky aktivního obyvatelstva. Rýže je ve Vietnamu populární i z toho důvodu, že tu jsou typické dvě sklizně ročně. Jedna jarní, druhá podzimní. Na hektarovém poli tak lze za rok sklídit až 4,2 tun rýže. V deltě Mekongu, na jihu Vietnamu, se díky tropickým klimatickým podmínkám rýže sklízí třikrát do roka.⁵⁰

Podle lidové pověsti původně *Viětové* rýži nepěstovali. Na jejich prosby jim *Nebesa* každý den na zem posílala obrovské zrno rýže, které putovalo od domu k domu, a z kterého si hospodyně vždy odlouply kus, který jim vystačil pro výživu celé rodiny na jeden den. *Nebesa* na oplátku chtěla pouze jednu věc, a to, aby každá hospodyně zametla cestu před svým domem, po které se zrno rýže každodenně kutálelo. Jednoho dne však jedna líná hospodyně nestihla zamést a zrno rýže její dům vynechalo. Rozzuřila se, vyběhla ven za zrnem a praštila jej koštětem. Zrno se rozlétlo na tisíce kousků. *Viětové* tyto kousky posbírali a na radu Nebeského císaře je dali do země a zalévali. Od té doby si museli rýži pěstovat sami.⁵¹

Podívejme se nyní na některá přísloví. *Rýže* symbolizuje nejen prosperitu, ale také i sílu a autoritu. První z následujících přísloví hovoří o tom, že ti, kteří jsou bohatí, mají větší kuráž a troufnou si překonat i určité nelehké překážky.⁵² V dalším z přísloví je výraz *rýže* užit jakožto symbol lidské krásy, říká, že dobří lidé mají krásný i zevnějšek.⁵³ Třetí přísloví symbolizuje oběť, kterou přináší rodiče svým dětem a poznamenává, že není jednoduché si na živobytí vydělat. Člověk se často může zadlužit, aby jeho dítě mělo dobrý

⁴⁶ Nguyễn Văn Nờ: *Biểu Trưng trong tục ngữ người Việt*. NXB Đại học Quốc Gia, Hà Nội 2010, s. 98.

⁴⁷ K bambusové tyči je přirovnávám centrální Vietnam, koše rýže pak tvoří jižní a severní Vietnam.

⁴⁸ <http://www.klubHãNôi.cz/view.php?cislolanku=2006101601>

⁴⁹ <http://www.vietnam1.estranky.cz/clanky/zemedelstvi.html>

⁵⁰ <http://www.klubHãNôi.cz/view.php?cislolanku=2006101601>

⁵¹ Zbořilová, Iva; Klíndera, Odolen: *Vietnamské pohádky*. Odeon, Praha 1974, s. 290 – 292.

⁵² Nguyễn, Lân: *Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam*. NXB Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội 2010, s. 210.

⁵³ Tamtéž, s. 256

život.⁵⁴ Poslední příklad tohoto celku pak hovoří o důležitosti sousedských vztahů, poněvadž *Việtové* si sousedských vztahů velmi váží. Přísloví přirovnává sousedy k příbuzným. Vyjadřuje myšlenku, že vztahy sousedů jsou přirovnatelné ke vztahům s pokrevními příbuznými, avšak sousedé na rozdíl od některých příbuzných, nedychtí po vašem majetku.⁵⁵

„Mạnh vì gạo, bạo vì tiền.“ – „Silný díky rýži, kurážný díky penězům.“

/Síla/ díky/ rýže/, / mít kuráž/ díky/ peníze/.

„Nhân hiền tài mọ, trắng gạo ngon cơm.“ – „Má-li člověk dobrou podstatu, je to vidět na jeho obličeji, bílá rýže zaručuje dobré jídlo.“

/Člověk/ talent a krása/, /Bílý/ zrnko rýže/ chutný/ dušená rýže/.

„Con học, thóc vay.“ – „Když dítě studuje, člověk se často zadluží.“

/Dítě/ studovat, vzdělávat se/, /rýže/ vypůjčit/

„Bà con vì tổ vì tiền, không phải vì tiền vì gạo.“ – „Příbuznými jsme kvůli předkům a ne kvůli penězům a rýži.“

/Příbuzní/ kvůli, díky/ původ; předci/, / ne/ kvůli, díky / peníze/ kvůli, díky/ rýže/.

3.2.2 Stromy

Výraz pro *strom*, *větev*, *kořen* či *list* se vyskytuje přibližně v 83 přísloví.⁵⁶ *Việtové* si od pradávna mysleli, že veškerá vegetace má stejně jako člověk duši a našli i určité charakteristiky, které si mohli přisvojit jak lidé, tak i stromy. Tyto charakteristiky zahrnují například odolnost a stabilitu, jinými slovy kvality, jež by měl mít každý dobrý člověk. Proto mezi ze symbolické významy stromů patří kuráž, sebevědomí či síla nevzdávat se, když čelíme překážkám.⁵⁷ Z následujícího přísloví vyplývá, že přímí lidé se nebojí ani pomluv a výmyslů, kterými je závistiví lidé očerňují, ani překážek, které jim staví do cesty.⁵⁸

„Cây ngay chẳng sợ chết đứng.“ – „Vzpřímený strom se nebojí zemřít ve stoje.“

/Strom/ vzpřímený; čestný/ záporka/ bát se/ zemřít/ stát/.

⁵⁴ Tamtéž, s. 87.

⁵⁵ Tamtéž, s. 27.

⁵⁶ Nguyễn Văn Nở: *Biểu Trưng trong tục ngữ người Việt*. NXB Đại học Quốc Gia, Hà Nội 2010, s. 99.

⁵⁷ Tamtéž, s. 100.

⁵⁸ Nguyễn, Lân: *Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam*. NXB Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội 2010, s. 54.

Lidé by nemohli existovat, ani se vyvíjet, pokud by vzájemně nefungovali jako komunita. Snaha jednotlivce je velmi důležitá, avšak síla kolektivu je důležitější. Toto přesvědčení lze nalézt v následujících příslovích, která souhrnně hovoří o vzájemné pomoci a síle kolektivu.

„Một cây làm chẳng nên non, ba cây chụm lại nên hòn núi cao.“ – „Z jednoho stromu se hora nestane, avšak ze tří stromů to je již možné.“

/Jeden/ strom/ dělat/ záporka/ stát se/ hora/, /tři/ strom/ společně/ však/ stát se/ hora/ vysoká/.

Význam: Když zvýšíme kolektivní silu, budeme silnější.⁵⁹

„Lá lành đùm lá rách.“ – „Zdravý list balí list potrhaný.“

/List/ zdravý/ balit/ list/ roztrhaný/.

Význam: Lidé, kteří mají málo, hodně pomáhají těm, kteří mají ještě méně.⁶⁰

„Cành dưới đỡ cành trên.“ – „Spodní větev pozvedá větev horní.“

/Větev/ spodní/ zvednout, pozvednout/ větev/ horní/.

Význam: Lidé si vzájemně pomáhají.

Stromy a jejich části se též používají jakožto symbol vděčnosti. *Strom* nebude nikdy vysoký a zdravý, nemá-li silné kořeny. Stejně tak tomu je i s lidmi. Všichni by proto měli být vděční svým předkům a rodině a vzpomínat na své rodiště. Všechny tyto faktory jsou v podstatě našimi kořeny, a proto by na to nikdo neměl zapomínat. Všechna z následujících tří přísloví tato moudra znázorňují a říkají, že bychom nikdy neměli zapomínat na svůj původ a na své předky.

„Nước có nguồn, cây có gốc.“ – „Voda má pramen, strom má kořeny.“⁶¹

/Voda/ mít/ pramen/, /strom/ mít/ kořeny/.

„Lá rụng về cội.“ – „Spadlý list se vrátí ke kořenům.“

/List/ spadlý/ vrátit se/ původ, kořen/.

„Ăn quả nhớ kẻ trồng cây.“ – „Jí-li ovoce, vždy si vzpomeň na toho, kdo zasadil strom.“

/Jíst/ ovoce, plody/ pamatovat si/ osoba/ zasadit/ strom/.

⁵⁹ Nguyễn, Lân: Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam. NXB Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội 2010, s. 224.

⁶⁰ Tamtéž, s. 183.

⁶¹ Viz.: podkapitola 2.1.1 Vyobrazení vody.

3.2.3 Květiny

Výraz *květina* se vyskytuje v přibližně 31 příslovích⁶². *Květina* se často užívá jakožto symbol krásy, kvality, vitality, nevinnosti, lásky a štěstí. V příslovích jsou pak *květiny* často srovnávány s děvčaty a zdůrazňují především křehkost, decentnost, ale i osud a trápení, jež kdysi děvčata musela snášet.

Následující přísloví hovoří o tom, že pokud je *květina* esencí rostlin, člověk je pak esencí přírody. Jinými slovy je v něm vyjádřena vysoká hodnota člověka.

„Người ta là hoa đất.“ – „*Lidé jsou květinami země.*“

/Lidé/ být/ květina/ země/.

V dalším přísloví pak výraz *květina* vyjadřuje principy chování společenského života. Toto přísloví též vyjadřuje fakt, že pokud někoho milujeme, musíme respektovat jeho/její rodinu.⁶³

„Yêu hoa nên phải vì cành.“ – „*Milujeme-li květinu, musíme stáhnout dolů větev, na které roste.*“

/Milovat/ květina/ proto/ muset/ stáhnout dolů/ větev/.

Následující tři příklady jsou ustálené výrazy v podobě *ca dao*⁶⁴ a uvádím je zde, poněvadž zahrnují zajímavou kontextuální symbolickou podstatu. Pokud se v paremiologických útvarech objevuje výraz „*hoa thơm*“, nebo-li *voňavá květina*, je to z důvodu symbolického srovnávání *květin* s dobrými a moudrými lidmi, kteří se chovají podle morálních principů. Objevuje-li se výraz *lotos*, nebo-li „*hoa sen*“, nese symbolickou podstatu věrnosti, důstojnosti šlechtnosti a vznešenosti.

„Hoa thơm ai chẳng muốn đeo, người khôn ai chẳng nâng niu bên mình.“ – „*Kdo by nechtěl nosit voňavou květinu, kdo by nechtěl mít blízko sebe chytrého člověka.*“

/Květina/ voňavý/ kdo/ záporka/ chtít/ nosit; snést, vydržet/, /člověk/ chytrý/ kdo/ záporka/ hýčkat/ strana/ vlastní, svoje/.

„Hoa thơm ai chẳng nâng niu, người khôn ai chẳng kính yêu một bề.“ – „*Kdo by nechtěl hýčkat voňavou květinu, kdo by nemiloval a nerespektoval moudrého člověka.*“

⁶² Nguyễn Văn Nở: *Biểu Trưng trong tục ngữ người Việt*. NXB Đại học Quốc Gia, Hà Nội 2010, s. 101.

⁶³ Nguyễn, Lân: *Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam*. NXB Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội 2010, s. 394.

⁶⁴ Viz.: *Úvod*.

/Kvěтина/ voňavý/ kdo/ záporka/ hýčkat /, /člověk/ chytrý/ kdo/ záporka/ respektovat a milovat/ jeden/ aspekt/.

„Hòa sen mọc bãi cát lầy, tuy rằng lầy lầy cũng mầm hoa sen.“ – „Přestože lotos roste v blátě, zůstává krásným.“

/Lotos/ růst/ místo/ písek/ bláto, blátivý, /ačkoliv/ špína, ušpiněný/ také/ výhon/ lotos/.

3.2.4 Bambus

Jeden z výrazů pro *bambus* (*tre*; *trúc*; *mãng*) se vyskytuje v přibližně 26 přísloví⁶⁵. Ve středověké literatuře se výraz *trúc*, nebo-li *mladý bambus*, používal v asociaci se šlechtici. V moderní literatuře minulého století, jež bylo spjato s dobou vzdoru vůči cizím velmocím, se používal výraz *bambus* (*tre*) jakožto symbol pro obyvatele Vietnamu, poněvadž vyjadřoval nezlomnost a stabilitu.⁶⁶

Osobitost a síla bambusového trsu pak může být v asociaci s rodinnou blízkostí, jednotou a štěstím. Následující přísloví vyjadřuje mateřskou lásku a symbolizuje fakt, že matky se vždy o své děti starají a chrání je.

„Con có mẹ như măng ấp bẹ.“ – „Matka se o své dítě stará stejně, jako mladý bambus halí své výhonky.“

/Dítě/ mít/ matka/ jako/ mladý bambus/ objímat, svírat/ výhonky/

Výrazy pro *bambus* „*tre*“ a „*mãng*“ se též používají jako symbol lidského vývoje a názoru, že zastaralé věci či myšlenky by se měli nahradit moderními. Což vyplývá z prvního následujícího přísloví. Další přísloví pak mluví o výchově a vzdělání a vyjadřují fakt, že pokud se chyby mladých napraví v mládí, budou lidé s přibývajícím věkem silnější a stabilnější stejně jako bambus. Pokud se s výchovou a vzděláním začne pozdě, bude velmi těžké docílit chtěných výsledků.

„Tre già, măng mọc.“ – „Vedle starého bambusu vyraší bambus mladý.“

/Bambus/ starý/ mladý bambus/ vyklíčit, vyrašit/.

„Tre non dễ uốn.“ – „Mladý bambus se lehce ohýbá.“

/Bambus/ mladý/ lehký, lehce/ohýbat/.

⁶⁵ Nguyễn Văn Nở: *Biểu Trưng trong tục ngữ người Việt*. NXB Đại học Quốc Gia, Hà Nội 2010, s. 104.

⁶⁶ Tamtéz.

„*Khi măng không uốn thì tre trở vòng.*“ – „*Pokud neohýbáme bambusový výhonek, vyroste v křivý bambus.*“

/Když/ výhonek/ záporka/ ohýbat; vzdělávat/ tak; pak/ bambus/ růst/ zakřivený, zahnutý/.

3.3 Vyobrazení zvířat

Již od pradávna byli lidé v úzkém vztahu se zvířaty. Některá zvířata mají podobný vzhled jako lidé, některá se jim přibližují povahou a jiná jsou zase užitečná či škodlivá, stejně jako někteří lidé. Nejspíše z tohoto důvodu začaly mít názvy zvířat symbolickou podstatu i v jazyce a v příslovích. Zvířecí vyobrazení se vyskytují přibližně v 794 příslovích, jež zahrnují 82 různých druhů zvířat⁶⁷. My se nyní zaměříme na nejčastější a na nejvýstižnější z nich.

3.3.1 Ryba

Vyobrazení ryb (*cá*) se vyskytuje přibližně v 99 příslovích⁶⁸.

Việtové v příslovích užívají výraz *ryba (cá)* či *hadovec (cá chuôi)* jakožto symbol lásky a obětování se. První z příkladů vyjadřuje náрек těžce pracujících rodičů, kteří mají těžkosti kvůli svým dětem.⁶⁹

„*Cá chuôi đằm đuối vì con.*“ – „*Hadovec se oddá svým dětem.*“

/Hadovec/ oddat se, vydat se/ protože /dítě/.

Následující přísloví se pak užívá jakožto napomenutí dětí, které neposlouchají své rodiče. Rodiče své děti vždy velmi milují a chtějí pro ně jen to nejlepší, avšak v mnoha případech jsou děti lehkomyšlné a nechtějí poslouchat žádné cenné rady.⁷⁰

„*Cá không ăn muối cá ươn, con cưỡng cha mẹ trộm đường con hư.*“ – „*Ryba, která se nenaloží do soli, se zkaží, dítě, které rodičům vzdoruje, je zkažené*“⁷¹.

/Ryba / záporka /jíst / sůl / ryba / ztuchlý/, /dítě / vzdorovat, oponovat / rodiče / sto / cesta / dítě / zkažený/.

⁶⁷ Nguyễn Văn Nở: *Biểu Trưng trong tục ngữ người Việt*. NXB Đại học Quốc Gia, Hà Nội 2010, s. 107.

⁶⁸ Tamtéž, s.109.

⁶⁹ Nguyễn, Lân: *Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam*. NXB Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội 2010, s. 46.

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ Ve smyslu nevychované a nevděčné.

Výraz „*cá nhỏ; cá bé*“ nebo-li *malá ryba* se ve vztahu k *rybě velké „cá lớn“* užívá jakožto symbolické přirovnání vztahu níže a výše postavených lidí. V přírodě velká ryba vždy zvítězí nad menší, a stejně tomu je i v lidské společnosti. Následující dvě přísloví mají velmi podobnou podstatu. První z nich se používá jako kritika lidí, kteří zastrašují či šikanují níže postavené jedince, druhé poté mluví o lidech, kteří se snaží jiným v něčem zabránit.⁷²

„*Cá lớn nuốt cá bé.*“ – „*Velká ryba spolkně rybu malou.*“

/Ryba/ veliký/ polykat, spolknout/ ryba/ malý/.

„*Cá mè đè cá chép.*“ – „*Lín utlačuje kapra.*“

/Lín/ utlačovat/ kapr/.

Výraz *ryba* se též používá ve smyslu předvídavosti a nepředvídavosti. Zvířata, stejně jako lidé musí myslet na budoucnost a pokud chtějí docílit kýžených výsledků, musí pro to něco obětovat. Dosáhnout svých cílů můžeme jen tehdy, když pro to něco uděláme, a ne pokud jen sedíme a čekáme, co se stane. Následující přísloví mohou mít jak dobrý, tak i špatný podtext a vždy závisí na kontextu, v jakém je použijeme. V pozitivním kontextu se používají pro lidi, kteří se dívají dopředu, v negativním kontextu pak fungují jako kritika těch, kteří vidí pouze určitý okamžitý zisk či výhody, avšak se již nedívají do budoucnosti na výhody, které jsou velké či dlouhodobé. První z následujících přísloví vychází z praxe, kdy lidé do rybníku pouští husté klestí, kolem něhož se ryby shromažďují. Toto přísloví říká, že pokud chceš užívat budoucích výhod, musíš pro ně vytvořit vhodné podmínky. Druhé přísloví je pak kritikou nepředvídavých lidí.

„*Thả chà cá mới ở ao.*“ – „*Upustíš-li klestí, ryba teprve zůstane v rybníku.*“

/Pustit/ klestí; větve/ ryba/ teprve/ být, zůstat/ rybník/.

„*Được chim bẻ ná, được cá quên nơm.*“ – „*Rozbít luk po chycení ptáka, zapomenout rybářské náčiní po ulovení ryby.*“

/Získat/ pták/ rozbít/ kuše, luk/, /získat/ ryba/ zapomenout/ proutěný košík/.

⁷² Nguyễn, Lân: Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam. NXB Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội 2010, s. 47.

3.3.2 Pták

Výraz *pták* (*chim*) můžeme nalézt přibližně v 39 příslovích, do nichž však nejsou zahrnuta přísloví se specifickými druhovými názvy ptáků.⁷³ Je zajímavé, že výraz *chim* (*pták*) se ve vietnamských příslovích často objevuje společně s výrazem *cá* (*ryba*) a dohromady pak tvoří binární strukturu. Tato dvě zvířata jsou symbolem *nebe* a *vody*, jež často vyvolávají pocit svobody a nezávislosti, o nichž většina lidí často snívá.

První z přísloví mluví o lidech, kteří žijí svobodným, volným či nevázaným způsobem života a nikde se neusadí. Pro takového člověka je pak těžké se někde uchytit.⁷⁴ Druhé přísloví pak symbolizuje fakt, že každý člověk má své vlastní prostředí a svou silnou stránku, a to skrze konstatování skutečnosti, že pták má křídla a ryba má ploutve⁷⁵. Poslední z mnou uvedených přísloví, v nichž se objevuje tato binární struktura, kritizuje lidi, kteří jsou nevděční a neumějí se chovat. Toto přísloví je uvedeno výše v podkapitole 3.3.1 *Ryba*. Jen pro doplnění je třeba uvést, že toto přísloví promlouvá k těm, kteří se začnou chovat nevděčně k lidem, kteří jim pomohli, a to jakmile dosáhnou svých cílů.⁷⁶

„*Chim tròi, cá nước.*“ – „*Pták létá na nebi, ryba plave ve vodě.*“

/Pták/ nebe/, /ryba/ voda/.

„*Chim có cánh, cá có vây.*“ – „*Pták má křídla, ryba má ploutve.*“

/Pták/ mít/ křídlo/, /ryba/ mít/ ploutev“.

„*Được chim bể ná, được cá quên nơm.*“ – „*Rozbít luk po chyzení ptáka, zapomenout rybářské náčiní po ulovení ryby.*“

/Získat/ pták/ rozbít/ kuše, luk/, /získat/ ryba/ zapomenout/ proutěný košík/.

Výraz „*chim khôn*“ (*chytrý pták*) se užívá jako symbol pro moudré lidi, kteří se umějí dobře zachovat v každé situaci. První přísloví níže radí, aby lidé nechodili na chaotická či neuklizená místa, poněvadž se tam nejspíše setkají se špatnými či zlými lidmi.⁷⁷ V dalším přísloví je tato symbolika užita ve smyslu zdůraznění důležitosti našeho mluveného projevu, poněvadž když mluvíme, náš projev reflektuje jak naší duši, tak i naši povahu.

⁷³ Nguyễn Văn Nở: *Biểu Trưng trong tục ngữ người Việt*. NXB Đại học Quốc Gia, Hà Nội 2010, s. 121.

⁷⁴ Bùi, Phụng: *Từ điển thành ngữ – tục ngữ Việt – Anh tường giải*. NXB Văn Hóa, TP HCM 1997, s. 81.

⁷⁵ Nguyễn, Lân: *Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam*. NXB Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội 2010, s. 66.

⁷⁶ Bùi, Phụng: *Từ điển thành ngữ – tục ngữ Việt – Anh tường giải*. NXB Văn Hóa, TP HCM 1997, s. 143.

⁷⁷ Nguyễn, Lân: *Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam*. NXB Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội 2010, s. 66.

Toto přísloví především vyjadřuje fakt, že ve styku s moudrými lidmi se máme chovat taktně a decentně.⁷⁸

„Chim khôn tránh lưới tránh dò, người khôn tránh chôn xô bồ mới khôn.“ – „Chytrý pták se vyhýbá sítím a pastem, chytrý člověk se stane moudrým, až když se začne vyhýbat špinavým místům.“

/Pták/ chytrý/ vyhýbat se/ sít'/ vyhýbat se/ past/, /člověk/ chytrý/ vyhýbat se/ místo/ zmatený; špinavý/ teprve/ chytrý/.

„Chim khôn ai nữ bắn, người khôn ai nữ nói nặng.“ – „Kdo má to srdce střílet chytrého ptáka, kdo má to srdce používat silná slova na chytrého.“

/Pták/ chytrý/ kdo, kdokoliv/ snažit se/ střílet/, / člověk/ chytrý/ kdo, kdokoliv/ mluvit/ těžký; špatný/.

Význam: Nikdo nechce být krutý či hrubý k moudrým lidem.

3.3.3 Buvol

Výraz *buvol* (*trâu*) se objevuje v 89 příslovích⁷⁹, z nichž mnoho hovoří o důležitosti těchto zvířat v rámci hospodářství a obživy všeobecně, avšak nás zde budou zajímat spíše přísloví se symbolickým přeneseným významem, která se vztahují k tomuto zvířeti.

V následujících příslovích je výraz *buvol* užit v rámci hledání manželky. První z níže uvedených přísloví obsahuje zastaralou myšlenku týkající se svatby. Kdysi si muži vybíraly manželky především kvůli jejich rodokmenu, ne kvůli tomu, jaké mají vlastnosti či zájmy. Další přísloví promlouvá k mladým mužům, kteří se ostýchají oslovit slečnu, která se jim líbí a říká, že pokud-li něco chtějí, musí za tím stát a nesmí se bát se své touhy realizovat.

„Mua trâu xem vó, lầy vợ xem nòi.“ – „Kupuješ-li buvola, dívej se mu na kopyta, bereš-li si manželku, dívej se na její rodokmen.“

/Koupit/ buvol/ dívat se/ kopyta/, /brát si/ manželka/ dívat se/ rodokmen/.

„Trâu đi tìm cọc chứ cọc không tìm trâu.“ – „Buvol má jít hledat kůl, a ne naopak.“

/Buvol/ jít/ hledat/ kůl, sloup/ a ne/ kůl / záporka/ hledat/ buvol/.

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ Nguyễn Văn Nở: *Biểu Trưng trong tục ngữ người Việt*. NXB Đại học Quốc Gia, Hà Nội 2010, s. 112.

Buol se též užívá s negativním podtextem jakožto kritika sobeckosti a hlouposti. V prvním případě přísloví říká, že všichni lidé mají svůj vlastní osud. Toto přísloví však často používají sobečtí lidé, a to proto, aby měli čím omluvit fakt, že jinému jedinci nepomohou.⁸⁰ V druhém případě přísloví hovoří o lidech, kteří jsou hloupí, pomalejší v práci, či se neumí rychle rozhodovat, kvůli čemuž ztratí svou šanci nabýt něco dobrého.⁸¹

„*Thân trâu trâu lo, thân bò bò liệu.*“ – „*Buol se stará o sebe, býk se stará o sebe.*“

/Tělo/ buvol/ buvol/ starat se/, /tělo/ býk/ býk/starat se/.

„*Trâu chậm uống nước đục.*“ – „*Pomalý buvol pije blátivou vodu.*“

/Buvol/ pomalý/ pít/ voda/ blátivý/.

3.3.4 Slepice

Gà, nebo-li *kuře* (popřípadě *slepice* či *kohout* všeobecně), se vyskytuje přibližně v 72 příslovích⁸². Zajímavým faktem je to, že charakteristické vlastnosti této drůbeže se symbolicky používají pro vlastnosti lidí. Stejně tak, jako kohout každé ráno kokrhá, každá slepice po snesení vejce kdáká. A právě první ze zmíněných přísloví hovoří o povaze některých lidí, kteří se vychloubají, ačkoliv jimiž dosažený úspěch není nijak markantní či nadprůměrný. Toto přísloví též hovoří o lidech, kteří se často chovají nečestně či hloupě a neumí udržet jazyk za zuby.⁸³ V jiném podtextu zde můžeme nalézt i význam, který říká, že když se někdo hloupě vychloubá, může tím nechtěně prozradit své nekalé činy či záměry.

„*Gà đẽ, gà cục tác.*“ – „*Slepice po snesení vejce kdáká.*“

/Slepice/ snést/,/ slepice/ kdákat/.

Dalším společným negativním znakem jak pro drůbež, tak i pro určité lidi, je krátkozrakost. *Slepice* se většinou pohybují pouze v prostředí, které znají, ve vesnickém prostředí pak nejčastěji v okolí místa pro zpracování rýže, kde mají dostatek potravy a kde zrnko po zrnku zobají rozházenou rýži. Tento fakt můžeme aplikovat i na lidi, kteří jsou nekompetentní, pasivní a zvyklí pouze dostávat. Následující přísloví se proto používá jako kritika lidí, kteří nemají žádné nadání, a přes to dělají problémy a využívají lidi okolo sebe.⁸⁴

⁸⁰ Nguyễn, Lân: Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam. NXB Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội 2010, s. 327.

⁸¹ Tamtéž, s. 357.

⁸² Nguyễn Văn Nở: Biểu Trưng trong tục ngữ người Việt. NXB Đại học Quốc Gia, Hà Nội 2010, s. 115.

⁸³ Nguyễn, Lân: Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam. NXB Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội 2010, s. 139.

⁸⁴ Tamtéž.

„Gà què ăn quần cối xay.“ – „*Chromé kuře jí v okolí mlýnu na loupání rýže.*“

/Kuře/ chromý/ jíst/ kolem/ mlýn na loupání rýže/.

Kohoutí kokrhání se Vietnamu běžně používá jako symbol času, poněvadž vítá nově přicházející den či jako symbol poklidného a mírumilovného vesnického života, avšak v příslovích tomu tak není. Kokrhání se v rámci přísloví používá jako symbol soupeření, závidění a lidské neschopnosti být horší, než jiný jedinec. O tomto faktu se můžeme přesvědčit v prvním z následujících přísloví. Ve druhém přísloví pak kohoutí kokrhání symbolizuje to, že každý člověk má vlastní povinnosti, které musí plnit.⁸⁵

„Con gà tức nhau tiếng gáy.“ – „*Kohouti si navzájem závidí kokrhání.*“

/Klasifikátor/ kohout/ zlobit se; rozčlít se; závidět/ zájmeno vzájemnosti/ hlas; zvuk/ kokrhat/.

„Chó giữ nhà, gà gáy trống canh.“ – „*Pes hlídá dům, kohout oznamuje čas.*“

/Pes/ hlídat/ dům/, / kohout/ kokrhat/ časový úsek/

Chování drůbeže se však neužívá pouze v negativním smyslu. Divokost a agresivita kvočny při ochraně svých nevyhlášených mláďat se užívá jakožto symbol lidských emocí. Poslední přísloví z tohoto celku pak konstatuje, že otec pro dítě, stejně jako hnízdo pro slepici, představuje rodinnou jistotu.

„Con giữ cha, gà giữ ổ.“ – „*Dítě se drží u otce, slepice se drží u svého hnízda.*“

/Dítě/ držet se/ otec/, /slepice / držet se/ hnízdo/.

3.3.5 Pes

Výraz *pes*, nebo-li *chó* se vyskytuje přibližně v 61 příslovích⁸⁶. Ačkoliv *pes* běžně symbolizuje moudrost, věrnost či blízký vztah ke svému pánovi, v příslovích má jeho symbolika však zcela jiný význam. Většina přísloví užívající výraz *chó* hovoří o zlých lidech či neštěstí. První dva příklady mají totožný význam, říkají, že ačkoliv jsme chudí, vždy se najdou tací lidé, kteří nás mohou ještě více poškodit.⁸⁷

„Chó cắn áo rách.“ – „*Pes kouše roztrhanou halenku.*“

/Pes/ kousat/ halenka/ roztrhaný/.

⁸⁵ Tamtéž, s. 69 a 86.

⁸⁶ Nguyễn Văn Nở: *Biểu Trưng trong tục ngữ người Việt*. NXB Đại học Quốc Gia, Hà Nội 2010, s. 118.

⁸⁷ Nguyễn, Lân: *Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam*. NXB Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội 2010, s. 68 a 110.

„Đã khó chó cắn thêm.“ – „*Ačkoliv jsme zažili těžkosti, pes nás navíc kouše.*“

/Element minulosti/ těžkosti/ pes/ kousat/ navíc, extra/.

Pes se též užívá jako symbol pro neschopné a zlé lidi, kteří znají pouze jedno, profitovat z těžké situace jiných lidí. Díky tomu se mohou bez zásluhy stát váženými občany, aniž by měli schopnosti či morální zásady⁸⁸. Na toto téma hovoří první z níže uvedených příkladů. Druhé z nich pak kritizuje ty hamižné lidi, kteří zbohatli podlým způsobem, díky vykořisťování jiných lidí.⁸⁹ Třetí přísloví kritizuje ty, jež jsou sobečtí, starají se pouze o sebe a jsou lhostejní ke svému okolí.⁹⁰

„Nước lụt chó nhảy bàn độc.“ – „*Při povodni pes skočí na oltář.*“

/Povodeň / pes/ skákat; skočit/ oltář/.

„Hà tiện mới có, phũ như chó mới giàu.“ – „*Když je někdo lakomý, teprve má majetek, když je někdo hrubý jako pes, teprve je bohatý.*“

/Lakomý; šetrný /teprve /mít/ , /krutý; hrubý/ jako/ pes/ teprve/ bohatý/.

„Chó nhà nào, sủa nhà nấy.“ – „*Pes štěká tam, kde bydlí.*“

/Pes/ dům/ každý, který/, /štěkat/ dům/ ten/.

Další přísloví promlouvá o chování níže postavených lidí k výše postaveným lidem. V životě se často můžeme dostat do situace, ve které se kvůli vlastním emocím zachováme vůči někomu výše postavenému nezdvořile. Toto přísloví říká, že člověk by si neměl nikoho moc připouštět k tělu, měl by zůstat důstojný a udržet si správné chování v rámci jakéhokoli vztahu.⁹¹

„Chó con liếm mắt.“ – „*Štěně ti olíže obličej.*“

/Štěně/ olízat/ obličej/.

V následujícím přísloví se objevuje symbol kauzality mezi rodiči a dětmi. Toto přísloví se používá především v situacích, kdy dítě udělá něco hloupého, nešťastného či nesmyslného. Toto chování většinou způsobí, že se rodiče stydí a jsou nešťastní. Je to však

⁸⁸ Tamtéž, s. 275.

⁸⁹ Tamtéž, s. 153

⁹⁰ Tamtéž, s. 69.

⁹¹ Nguyễn, Lân: Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam. NXB Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội 2010, s. 72.

hlavně z toho důvodu, že když dítě něco špatného udělá, či je špinavé a zanedbané, viníme z toho rodiče. Tento fakt lze pak též aplikovat na vztah mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem či učitelem a studentem.⁹²

„Chó gây hổ mặt người nuôi.“ – „Za vychrtlého psa se stydí jeho majitel.“

/Pes/ hubený/ stydět se/ živitel/.

Poslední přísloví hovoří o tom, že chybovat je sice lidské, avšak vždy bychom si z vlastní zkušenosti měli odvodit ponaučení, a to především z toho důvodu, abychom se stali lepšími. Přeneseným významem tohoto přísloví je fakt, že vždy budou existovat lidé, od kterých se můžeme něčemu přiučit.⁹³

„Chó đại có mùa, người đại quanh năm.“ – „Hloupý pes je hloupý pouze chvíli, hloupý člověk se chová hloupě celý rok.“

/Pes/ hloupý/ být, existovat/ období, sezóna/, / člověk/ hloupý/ celý rok/.

3.4 Vyobrazení částí lidského těla

Vyobrazení částí lidského těla lze nalézt v přibližně 504 příslovích, zahrnujících 48 různých tělesných částí a orgánů. Části jako *obličej, nos, ruce, nohy, hlava, vlasy, oči* a jiné se většinou užívají jakožto symboly vnějšího vzhledu, zatímco vnitřní orgány, které nelze vidět, jako *srdce, břicho, střeva, játra* atd. pak symbolizují lidskou osobnost a pocity. Vyobrazení částí lidského těla se užívají v mnoha různých situacích a v každé struktuře mají jiný význam. Mezi nejčastěji užívané části patří *srdce, ruce, obličej, ústa* či *nohy*.⁹⁴

3.4.1 Ruce

Výraz pro *ruce (tay)* můžeme nalézt asi v 68 různých příslovích.⁹⁵ Většinou se užívají jakožto symbol manuální práce, poněvadž bez nich bychom nebyli schopni užívat žádné pracovní náčiní. První ze zmíněných přísloví s touto tematikou se dotýká problematiky obživy. Lidé mohou jíst pouze tehdy, vydělají-li si na jídlo. Ti, kteří jsou líní, jsou mnohdykrát velmi chudí. Druhé přísloví pak vyzdvihuje řemeslné vyučení, protože

⁹² Tamtéž, s. 120.

⁹³ Tamtéž, s. 68.

⁹⁴ Nguyễn Văn Nở: *Biểu Trưng trong tục ngữ người Việt*. NXB Đại học Quốc Gia, Hà Nội 2010, s. 136.

⁹⁵ Tamtéž, s. 139.

pokud se vyučíme nějakému řemeslu, určitě budeme mít na obživu. Vietnamci věří, že manuální práce přináší nejen výdělek, ale i vytváří lidské hodnoty.⁹⁶

„Tay làm hàm nhai, tay quai miệng trễ.“ – „Když pracujeme, máme co jíst, když nepracujeme, máme hlad.“

/Ruce/ pracovat/ čelist /kousat/, / ruce /stávkovat/ ústa/ prověsit se/.

„Ruộng bẻ bẻ không bằng nghề trong tay.“ – „Mít mnoho polí se nevyrovná znalosti řemesla.“

/Pole/ mnoho/ záporka/ jako/ řemeslo/ v/ ruka/.

Ruce mohou též v přeneseném smyslu symbolizovat nadání či hloupost člověka, poněvadž se tyto vlastnosti projevují na našem chování či při komunikaci. Další z přísloví vyjadřuje myšlenku, že chytrost či nadání se projevuje při verbálním projevu, nešikovnost či neohrabanost pak na horních končetinách.⁹⁷ Tato symbolika se částečně objevuje i v jiném přísloví, ve kterém je vyjádřena myšlenka, že když člověk dělá něco hloupého či špatného, jednoho dne bude muset nést následky. Toto přísloví obsahuje jak přímý význam, kterým se radí, aby si děti nehráli s nožem, tak i přenesený význam, jež upozorňuje, že pokud používáme nějaký nebezpečný nástroj, nebo jsme ve styku s nějakou nebezpečnou osobou, musíme být opatrní, jinak můžeme lehce přijít k újmě.⁹⁸

„Khôn ra miệng, dại ra tay.“ – „Moudrost se projevuje na mluveném projevu, nešikovnost na rukách.“

/Chytrost/ ukazovat se/ ústa/, /nešikovnost, nezručnost/ ukazovat se/ ruce/.

„Chơi dao có ngày đứt tay.“ – „Hraješ-li si s nožem, přijde den, kdy se pořežeš.“

/Hrát si/ nůž/ existovat/ den/ pořezat/ ruku/.

Ruce se též užívají jako symbol pro lidi všeobecně. Výrazy jako „*đông tay*“ či „*nhiều tay*“ (oba výrazy znamenají *mnoho rukou*) symbolizují *mnoho lidí*, popřípadě jednotu a kolektivní sílu. Následující přísloví říká, že pracuje-li více lidí dohromady, práce je hotová rychleji.⁹⁹

⁹⁶ Nguyễn, Lân: Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam. NXB Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội 2010, s. 301.

⁹⁷ Tamtéž, s. 176.

⁹⁸ Tamtéž, s. 72.

⁹⁹ Tamtéž, s. 130.

„Đông tay hơn hay làm.“ – „Více rukou v rámci jedné činnosti značí lepší výsledek, než by odvedl pouze jeden pár pilných rukou.“

/Mnoho/ ruce/ lepší/ dobrý; často/ práce/.

Výraz *ruce* se též používá jako symbol pro majetkový, přátelský či pokrevní vztah. V prvním příkladu se objevují výrazy „*tay*“ (ruce) a „*ruột*“ (vnitřnosti; pocity; pokrevnost), které společně symbolizují člověka, a v tomto přísloví vyjadřují fakt, že když jsou naši blízcí smutní, jsme nešťastní též.¹⁰⁰ V druhém příkladu se pak objevuje dvojice výrazů „*chân*“ (nohy) a „*tay*“ (ruce), symbolizující lásku mezi starším a mladším bratrem.¹⁰¹ V posledním příkladu se objevuje spojení „*đầu – tay*“ (hlava – ruce), jenž symbolizuje blízký a milující vztah mezi manželi.¹⁰²

„Tay đứt, ruột xót.“ – „Když máš pořezanou ruku, cítíš bolest v žaludku.“

/Ruce/ pořezaný/, /vnitřnosti; pocity; pokrevnost/ truchlit, trápit se/.

„Anh em như chân tay.“ – „Bratři jsou jako nohy a paže.“

/Starší bratr/ mladší bratr/ jako / chodidla, nohy/ ruce, paže/.

„Vợ chồng đầu gối, tay ấp.“ – „V manželství hlava odpočívá, paže objímají.“

/Manželka/ manžel/ hlava/ odpočívát/, /ruce/ objímat/.

3.4.2 Břicho

Výrazy pro *břicho* (*lòng; bụng; dạ*) se objevují v přibližně 59 příslovích a používají se jako symbol vnitřních pocitů a emocí.¹⁰³ Zde je zajímavé poznamenat, že v češtině většinou říkáme „bolí mne z toho u srdce“, ve vietnamštině nás však bolí břicho, poněvadž naše nejnaternější pocity jsou podle víry Vietnamců ukryty právě zde.

První z příkladů je reflexí nevyhnutelného stavu lidské mysli. Když uděláme nějakou chybu, bojíme se, že někdo začne hovořit na podobné téma s tím, že předpokládáme, že mluví o nás.¹⁰⁴ Další přísloví hovoří o tom, že když udělám něco špatného, může to ovlivnit mou reputaci. Protože je to však má vina, musím se smířit s tím, že musím nést následky.¹⁰⁵

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 318.

¹⁰¹ Bùi Phụng: *Từ điển thành ngữ – tục ngữ Việt – Anh tường giải*. NXB Văn Hóa, TP HCM 1997, s. 12.

¹⁰² Nguyễn, Lân: *Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam*. NXB Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội 2010, s. 384.

¹⁰³ Nguyễn Văn Nở: *Biểu Trưng trong tục ngữ người Việt*. NXB Đại học Quốc Gia, Hà Nội 2010, s. 141.

¹⁰⁴ Nguyễn, Lân: *Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam*. NXB Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội 2010, s. 82.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 41.

„Có tật giết mình, có tình kinh trong bụng.“ – „Chybuješ-li, cítíš strach v břiše.“

/Existovat/ chyba/ vylekat/ existovat/ pocit/ strach/ v /břicho/.

„Bụng làm, dạ chịu.“ – „Když něco udělám, musím nést následky.“

/Břicho/ udělat/, /břicho/ strpět/.

Výraz *břicho* se v příslovích samozřejmě též používá v rámci stravování. Příslloví tohoto typu se většinou užívají jako kritika. První z následujících přísloví konstatuje, že když mnoho jíme, cítíme se špatně, a je kritikou chamtivých lidí. Druhé přísloví je kritikou jedinců, kteří pokračují v jídle, ačkoliv jsou již sytí, a zároveň slouží jako kritika těch lidí, kteří neumí odhadnout dostačující množství potravy, a tak připravují víc jídel, než jsou schopni zkonzumovat. Poslední přísloví pak konstatuje, že ačkoliv jsme nyní sytí, měli bychom se dívat do budoucnosti a najít si práci, jinak nebudeme mít dostatečné finance na oblečení.

„Ăn no tức bụng.“ – „Když mnoho jíme, cítíme se přesycení.“

/Jíst/ sytý/ být přesycený/.

„No bụng đói con mắt.“ – „Mít syté břicho, ale hladové oči.“

/Sytý/ břicho/ hladový/ oči/.

„Được bụng no còn lo ám cật.“ – „Ačkoliv jsme sytí, měli bychom se strachovat o další životní potřeby.“

/Získat, nabýt/ břicho/sytý/ stále/ strachovat se/ životní potřeby/.

3.4.3 Obličej

Obličej, nebo-li *mặt* se objevuje v přibližně 57 příslovích. Protože je obličej většinou jedna z prvních věcí, na které se u lidí zaměřujeme, používá se často jako symbol pro vnější vzhled člověka.¹⁰⁶

První příklad zahrnuje myšlenku, že ze vzhledu člověka lze určit, je-li chytrý či hloupý, druhé přísloví říká, že z lidského obličeje lze vyčíst jeho povahu. Třetí pak konstatuje fakt, že pokud pomlouváme jiné lidi, budeme mít špatnou reputaci.

¹⁰⁶ Nguyễn Văn Nở: *Biểu Trưng trong tục ngữ người Việt*. NXB Đại học Quốc Gia, Hà Nội 2010, s. 145.

„Người khôn dồn ra mắt.“ – „Chytrrost člověka se ukazuje na jeho vzhledu.“

/Člověk/ chytrý/ nashromáždít/ vzhled/.

„Trông mặt mà bắt hình dong.“ – „Obličej zachycuje charakter člověka.“

/Vzhled/ obličej/ který/ zachytit/ charakter/.

„Tay nhỏ thì mặt cũng nhỏ.“ – „Máme-li špinavé ruce, ušpiníme si i obličej.“

/Ruce/ špinavý/ tak / obličej/ také / špinavý/.

Obličej se též používá jako symbol pro lidi všeobecně. První příklad se zabývá principem všech Vietnamců, který říká, že člověk je cennější než jakákoliv hodnota majetku. Druhé přísloví pak poukazuje na to, že se vyplácí seznámit se s člověkem, od kterého nakupujeme zboží a obráceně. Protože když se navzájem známe, obchod se stává jednodušším. Poslední přísloví vypovídá o způsobu chování s blízkým člověkem, který je níže postavený. Může se jednat o člena rodiny, ale i o přítele. V rámci rodinných vztahů se zde jedná o lásku mezi rodiči a dětmi. Když jsou děti doma, mají je rodiče stále na očích. Udělají-li něco špatného, rodiče jim udělají kázání, popřípadě jim vynadají. Jsou-li však děti z domu, rodičům se po nich stýská a prohřešky či chyby jejich dětí nejsou již tak důležité.¹⁰⁷

„Một mặt người bằng mười mặt của.“ – „Člověk znamená více než majetek.“

/Jeden/ obličej/ člověk/ jako/ deset/ obličej/ majetek/.

„Quen mặt đất hàng“ – „Známý obličej dělá obchod.“

/Známý/ obličej; člověk/ mít mnoho podnikání/.

„Có mặt thì mắng, vắng mặt thì thương.“ – „Jsme-li s někým na kom nám záleží, vyčítáme mu jeho chyby, když s tím člověkem však nejsme, milujeme jej.“

/Být přítomný/ tak/ vytýkat/, / nepřítomný/ tak / milovat/.

¹⁰⁷ Nguyễn Văn Nở: Biểu Trưng trong tục ngữ người Việt. NXB Đại học Quốc Gia, Hà Nội 2010, s. 146 – 147.

3.4.4 Ústa

Výraz pro *ústa*, nebo-li *miệng* či *mồm* lze nalézt přibližně v 52 příslovích. V příslovích tento výraz častokrát symbolizuje vlastnictví, popřípadě majetek a výlohy.¹⁰⁸

První přísloví hovoří o práci a lenosti. Ti, kteří jen nečinně sedí a nic nedělají, protože si myslí, že mají dostatek peněz, budou jednoho dne chudí, poněvadž právě jejich nečinnost spolyká i to největší bohatství. Výraz „*miệng ăn*“ zde může též symbolizovat zděděný majetek a špatný přístup k němu. Přísloví se pak používá jako pokárání nečinně sedících a lenivých lidí. Ve druhém přísloví se objevuje výraz „*nhìn miệng*“, který lze doslovně přeložit jako *dieta*, avšak tento výraz symbolizuje snižování výloh. Přenesený význam tohoto přísloví je ten, že je lepší být chudý, než si půjčit peníze a být zadlužený.¹⁰⁹

„Miệng ăn, núi lở.“ – „Ústa jí, hory se sesouvají.“

/Ústa/ jíst/, / hory/ sesouvat se/.

„Nhìn miệng qua ngày, ăn vay đeo nợ.“ – „Je lepší málo jíst a přežít hlad, než-li žít na dluh.“

/Dieta; málo jíst/ přes/ den/, /žít na dluh/ trpět/ dluh/.

Ústa jsou též symbolem pro řeč, práci a lidskou osobnost. Lidé by měli umět pochopit důležitost a hodnotu verbálního projevu. Pokud nevíme, jak při hovoru kontrolovat to, co říkáme a své emoce, nevíme-li, jak vybrat a použít správná slova pro vyjádření naší myšlenky, vyjádříme-li se nepřesně či říkáme-li něco nepatřičného, můžeme tím sami sobě způsobit nevratné následky. Proto při hovoru musíme vždy přemýšlet a být pozorní. Tato myšlenka je vyjádřena i v následujícím přísloví, které říká, že když tvrdíme něco špatného či nesprávného, je těžké to pak vzít zpátky. Jinými slovy, toto přísloví konstatuje, že si musíme dát pozor na to, co říkáme.¹¹⁰

„Sầy chân còn hơn sầy miệng.“ – „Klopýtnout a ještě vyzradit tajemství.“

/Uklouznout, zakopnout, klopýtnout/ ještě/ víc/ vyzradit tajemství; žvanit/.

Schopnosti, povaha a emocionální stránka člověka se projevují jak na způsobu mluveného projevu, tak i na práci. V prvním z následujících přísloví, které je již zmíněno v podkapitole 3.4.1 *Ruce*, výraz *ústa* symbolizuje způsob chování a komunikaci,

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 147.

¹⁰⁹ Nguyễn, Lân: Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam. NXB Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội 2010, s. 219 a 260.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 303.

zatímco *horní a dolní končetiny* symbolizují lidské jednání a práci. Náš způsob mluvy je ovlivněn mnoha různými faktory, které mohou být jak subjektivní, tak objektivní, avšak můžeme z něj vyčíst, má-li daný člověk dobrou či špatnou povahu, je-li ohleduplný či impulzivní, shovívavý či sobecký, moudrý či hloupý, jemný či jízlivý atd. Existuje mnoho přísloví, týkajících se tohoto tématu, což však zdůrazňuje jeho důležitost.¹¹¹ Druhé přísloví pak hovoří o charakteru člověka, který je nedůvěryhodný. Ačkoliv se na první pohled zdá, že je tato osoba soucitná, milující a shovívavá, ve své podstatě je zlá a nebezpečná. Toto přísloví nás upozorňuje, abychom si dali pozor na to, s kým se stýkáme. V životě existují chvíle, kdy si ani neuvědomíme, s kým máme to dočinění, poněvadž určití lidé mají v ústech med, avšak to co již často nevidíme je, že mají v srdci jed.¹¹²

„Khôn ra miệng, đại ra chân tay.“ – *„Moudrost se projevuje na mluveném projevu, nešikovnost na našich končetinách.“*

/Chytrost/ ukazovat se/ ústa/, /nešikovnost/ ukazovat se/ nohy/ ruce/.

„Miệng nam mô, bụng bồ dao găm.“ – *„Mít jemný jazyk, ale zlé srdce.“*

/Ústa/ Buddha Amitábha; jemný/ , / břicho; srdce/ bambusový košík/ dýka/.

3.4.5 Nohy

Nohy (chân) se objevují přibližně v 32 příslovích. Ačkoliv mezi hlavní funkce dolních končetin je podpora lidského těla a chůze, v rámci sémantiky v příslovích jsou *nohy* symbolem pro jednání a chování člověka.¹¹³

V prvním příkladu se objevuje slovní spojení *„nước đến chân“* nebo-li *voda u nohou*, které je užito jako symbol pro naléhavé a vážné jednání. Toto přísloví je kritikou lidí, kteří neumí předvídat a neumí převzít iniciativu k jednání. Problém řeší až ve chvíli, když před ním stojí, tudíž jim nezbyvá nic jiného, než jednat ve spěchu či jednat zbrkle, což ve většině případů nevede k nejlepším výsledkům.¹¹⁴ Druhý příklad zahrnuje myšlenku, že je normální, když jsou svobodní a bezdětní muži nestálí a neradi se usazují na jednom místě po dlouhou dobu. Avšak jakmile založí rodinu, měli by si uvědomit, že tímto svazkem se zavazují k plnění povinností v rámci rodiny, což způsobuje ztrátu svobody, kterou před tím měli. Jinými slovy toto přísloví říká, že jakmile se muž ožení, má se podle toho chovat,

¹¹¹ Tamtéž, s. 176.

¹¹² Tamtéž, s. 220.

¹¹³ Nguyễn Văn Nở: *Biểu Trưng trong tục ngữ người Việt*. NXB Đại học Quốc Gia, Hà Nội 2010, s. 149.

¹¹⁴ Nguyễn, Lân: *Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam*. NXB Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội 2010, s. 275.

a nechovat se tak, jako když byl svobodný.¹¹⁵ Další přísloví z tohoto celku hovoří o tom, že když pracujeme, musíme nést následky, pokud uděláme něco špatně. Toto přísloví je kritikou líných lidí, kteří nepracují jen z toho důvodu, že se obávají problémů či těžkostí s tím spojených.¹¹⁶

V posledním přísloví je ukryta jiná symbolika než ta, uvedená výše. Nohy jsou zde symbolem zkrášlování. Toto přísloví reflektuje základní estetickou povahu určitých lidí a ironicky konstatuje, že někteří lidé se zajímají jen o svou fyzickou stránku a starají se pouze o svůj vzhled. To, co si o nich myslí jiní lidé, či to, jakou mají povahu, je pro ně již vedlejší.¹¹⁷

„Nước đến chân mới nhảy.“ – „Vyskočit, až když máš vodu u nohou.“

/Voda/ dojít/ nohy/ až; nově/ skočit.“

„Trai có vợ như buộc chân.“ – „Ženatý muž má svázané nohy.“

/Muž/ mít/ manželka/ jako/ provaz; šňůra /svázaný/ nohy/.

„Lội bùn lấm chân, vọc sơn phù mặt.“ – „Brouzdáme-li se v blátivé vodě, máme špinavé nohy, strkáme-li se na laku, můžeme mít oteklý obličej.“

/Pádlovat; brouzdat se v blátivé vodě/ ušpinit/ nohy/, /strkat/ lak; barva/ otékat/ obličej/.

„Chân tốt về hài, tai tốt về vòng.“ – „Mít krásné nohy díky botám, mít krásné uši díky náušnicím.“ / „Být krásný díky doplňkům.“

/Nohy/ dobrý; krásný/ díky/ boty se zahnutou špičkou/, /uši/ dobrý; krásný/ díky/ náušnice/.

3.5 Shrnutí

Všechny výše zmíněné symboly jsou součástí procesu interakce mezi lidmi a přírodním prostředím. Tento proces vytvořil normativní chování lidí, a to jak v rámci přírody, tak i ve společnosti a je reflektován jak v mezilidské komunikaci, tak i ve způsobu myšlení. Ačkoliv všechny zmíněné skupiny zahrnují různá vyobrazení, musíme si uvědomit, že tato vyobrazení jsou velmi úzce spojena a vytvářejí základ samostatné kultury. Většina přísloví a symbolů v nich ukrytých byla ovlivněna agrikulturou a kultivací rýže. Symbol *vody* společně se symboly *deště* a *řeky* zde mají velmi důležitou pozici, poněvadž

¹¹⁵ Tamtéž, s. 352.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 201.

¹¹⁷ Nguyễn, Lân: Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam. NXB Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội 2010, s. 61.

tvoří základ všeho. *Nguyễn Văn Chiến* říká, že: „*Voda je charakteristickým kulturním symbolem v povědomí Vietnamců.*“¹¹⁸. Chceme-li pěstovat *rýži*, potřebujeme *vodu* na zavlažování, je-li v naší blízkosti *voda*, dozajista tam budou i *ryby*, které jsou důležitou součástí stravy farmářů. Když pěstujeme *rýži*, potřebujeme *vodu*, což velmi závisí na podnebí a na počasí. Proto se i dnes mnoho farmářů modlí k *nebesům*, a prosí o časté deště a příznivé počasí. Když prší, ze *země* mohou vyrůst všechny potřebné rostliny, jako *rýže*, *stromy*, *květiny* atd. Chceme-li obdělávat pole, potřebujeme *buvola* jako tažnou sílu. *Ruce* jsou též symbolem práce. Ve vesnickém prostředí je člověk závislý na lidech okolo, chce-li komunikovat, používá *ústa*, pro gesta užívá *hlavu*, *obličej*, *oči*, *ruce*, pro vytvoření společenských vztahů užívá emoce, vyjadřované *srdcem*.

Jinými slovy, veškeré mnou uvedené symboly se v příslovích užívají velmi frekventovaně a dokazují tím důležitou pozici v rámci lidského života, a zároveň reflektují společné myšlení a jazykové povědomí *Việtů*.

Frekvence	Přírodní vyobrazení	Rostliny	Zvířata	Lidské orgány
1	Voda	Rýže	Ryba	Ruce
2	Děšť	Strom	Buvol	Břícho
3	Vítr	Květina	Slepice	Obličej
4	Řeka	Bambus	Pes	Ústa
5	Nebesa	Zelenina	Kráva	Nohy
6	Země	Kokos	Prase	Oči

Tabulka 3: Frekvence výskytu nejčastějších symbolů v přísloví¹¹⁹

¹¹⁸ Nguyễn Văn Chiến: *Tiến tới xác lập vốn từ vựng văn hóa Việt (Nghiên cứu ngôn ngữ và văn hóa)*. NXB Khoa học Xã Hội, Hà Nội 2004, s. 111.

¹¹⁹ Nguyễn Văn Nở: *Biểu Trưng trong tục ngữ người Việt*. NXB Đại học Quốc Gia, Hà Nội 2010, s. 152.

4. Věk paremiologických útvarů

Již ve své bakalářské práci jsem se lehce dotkla otázky, je-li možné zjistit věk přísloví, jak vznikala a na jakém základě se vyvíjela. Tato otázka vyplynula na povrch i v mém dotazníkovém terénním výzkumu. Jak je to tedy s věkem paremiologických útvarů?

Lze tvrdit, že přísloví se vyvíjela postupem času, současně s rozvíjením jazyka. Příslovími se staly běžné rady, které se předávaly po generace a rozšiřovaly se ústně. Do přísloví se promítla nejen ponaučení hovořící o zjednodušení lidské práce, ale též ponaučení, do kterých byl zahrnut sociální aspekt, nebo-li to, jak vycházet s věcmi a lidmi kolem sebe.

Přísloví s historickými obsahovými prvky jsou reflexí kulturních, politických a socioekonomických událostí, které však nezahrnují logický sled událostí konkrétních historických období. V pokladnici lidového folkloru se kromě paremiologických útvarů vyskytují i historické legendy, či příběhy o historických a národních záležitostech, mytologie a další. Jinými slovy se jedná o lidový folklor se specifickým historickým obsahem a procesem, který se však v příslovích nevyskytuje. Přísloví jsou pouze specifickou reflexí vyjadřující určité lidové zkušenosti týkající se přírody, práce, lidí a společnosti.¹²⁰

Cílem této kapitoly není popsání či hodnocení vietnamských dějin, jejím cílem je chronologické zmapování určitých přísloví, do nichž se historické či jiné události promítly. Na základě těchto obsahových prvků pak bude možné určit jejich přibližný věk.

4.1 Přísloví reflektující fenomény a události od prehistorické éry do období formování prvních státních útvarů

U některých přísloví lze jejich věk určit pomocí určitých lingvistických znaků, které se v nich vyskytují. Do této skupiny patří přísloví týkající se fenoménů a podmínek kulturního života, politiky, ekonomiky či společnosti v minulosti, a právě některá přísloví tato historická období zpětně reflektují. Je to dáno hlavně tím, že se lidová kultura promítla do lidové literatury, formovala se a vyvíjela současně s mytologií, eposy a historickými legendami. Mezi nejdůležitější vietnamské historické legendy patří vietnamský zakladatelský mýtus o dračím králi *Lạc Long Quân* a princezně *Âu Cơ*¹²¹ a příběhy o vládci *Hùng* (2879 př. n. l. – 258 n. l.), z nichž první byl synem *Lạc Long Quân* a *Âu Cơ* a založil legendární

¹²⁰ Nguyễn Nghĩa Dân: *Lịch sử Việt Nam trong tục ngữ, ca dao*. NXB Thanh Niên, Hà Nội 2009, s. 8 – 9.

¹²¹ Zbořilová, Iva; Klindera, Odolen: *Vietnamské pohádky*. Odeon, Praha 1974, str. 109 – 111.

dynastii *Hồng Bàng*, jenž zahrnovala osmnáct panovníků, z nich prý každý vládl průměrně 145 let. Ačkoliv tyto legendy obsahují mytologický faktor, lze říci, že jsou reflexí určitých historických faktů období mezi druhou polovinou 2. tisíciletí před naším letopočtem až první polovinou 1. tisíciletí našeho letopočtu nebo-li období, jenž zahrnuje éru prehistorickou až do období formování prvních státních útvarů. Mezi přísloví reflektující toto období patří první tři následující příklady.

„*Ăn lông ở lỗ*.“ – „*Jíst chlupy a žít v jeskyni.*“

/Jíst/ vlasy, chlupy/ bydlet/ jeskyně/

Toto je přísloví, které hovoří o starobylém životě *Việtů* a jeho význam je chovat se jak barbar, primitiv či neurvalec. Pochází z doby, kdy *Việtové* patřili mezi lovecko-sběračské skupiny a klanové společnosti, které neznali oheň, používali primitivní kamenné nástroje a žili v jeskyních. Ulovenou kořist tak často požívali sirovou i se srstí a kůží. V průběhu doby se však vyvíjeli, a když později začali používat oheň, od toho způsobu života upustili. Tento způsob života se považuje za prehistorický a přísloví „*Ăn lông ở lỗ*.“ je odvozeno ze starověkého způsobu života.¹²²

„*Chồng chung, vợ chung*“ – „*Společný manžel a smíšené manželky.*“

/Manžel/ společný/, /manželka/ smíšený/.

Toto přísloví je kritikou manželské nevěry a kritikou polygamie starobylé vietnamské společnosti.¹²³

„*Con đóng khố, bố cởi truồng*.“ – „*Syn obléká bederní přikrývku, otec je nahý.*“

/Dítě; syn/ bederní pokrývka/, /otec/ nahý/.

Přísluví je reflexí příběhu o *Chử Đồng Tử* a *Tiên Dung*, který je v čínštině zapsaný ve spisu *Lĩnh Nam chích quái* (*Úžasné příběhy z Jižní země*) ze 14. století, hovoří za prvé o tom, že v období vlády králů *Hùng* muži oblékali bederní přikrývky, za druhé o strádání a chudobě lidí z tohoto období.¹²⁴

¹²² Tiêu Hà Minh: *Đi tìm điển tích thành ngữ*. NXB Thông Tấn, Hà Nội 2008.

¹²³ Nguyễn, Lân: *Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam*. NXB Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội 2010, s. 70.

¹²⁴ Nguyễn Nghĩa Dân: *Lịch sử Việt Nam trong tục ngữ, ca dao*. NXB Thanh Niên, Hà Nội 2009, s. 34 – 35.

4.2 Období tzv. tisícileté severní závislosti

V období od roku 111 př. n. l. do roku 939 n. l. vzniklo mnoho prvků lidové tvorby. Bylo to dáno hlavně z toho důvodu, že se jednalo o období vietnamského feudalismu nebo-li o tzv. tisíciletou severní závislost¹²⁵, kdy měla Čína feudální nadvládu nad tehdejšími vietnamským územním celkem. Období vzdoru vůči Číňanům a speciálně vůči kruté nadvládě čínské dynastie Tchang (618 – 907) je popsáno v mnoha historických příbězích, stejně tak, jako v některých příslovích, která uvádím níže.

„Phép vua thua lệ làng.“ – „Královské předpisy jsou slabší než vesnické zvyky.“

/Zákon, předpisy/ král, panovník/ prohrát/ zvyky/ vesnický/.

Příslloví reflektuje autonomní charakter vesnické komunity v rámci feudálního období Vietnamu.¹²⁶

Lệnh làng nào làng ấy đánh, thánh làng nào làng ấy thờ. – „Každá vesnice udeří pouze na svůj gong, uctívá pouze svého boha.“

/Cimbál, gong / vesnice / který / vesnice / on / udeřit / ,bůh, duch/ vesnice/ který / vesnice /on /uctívat/.

Toto přísloví je reflexí náboženských aktivit a zároveň charakteristikou společenské organizace země v období feudalismu, kdy měly vesnice autonomní charakter.¹²⁷

"Con dại cái mang." – "Rodiče jsou zodpovědní za chyby svých potomků."¹²⁸

/Dítě / hloupý / matka / nést, trpět, strpět/.

Příslloví *Con dại cái mang* nehovoří o tisícileté severní závislosti, avšak lze jej časovat do téhož období, poněvadž reflektuje matriarchální systém, po případě nahrazení matriarchálního¹²⁹ systému patriarchálním.¹³⁰ To jsme schopni odvodit z faktu, že slovo *cái* se dnes již ve smyslu "matka" nepoužívá. Požívá se spíše jako klasifikátor pro předměty, a také se jím označují samice některých druhů zvířat¹³¹. *Cái* ve smyslu "matka", se ve

¹²⁵ *Thời Bắc thuộc* popřípadě *Một nghìn năm Bắc thuộc*.

¹²⁶ Nguyễn Nghĩa Dân: *Lịch sử Việt Nam trong tục ngữ, ca dao*. NXB Thanh Niên, Hà Nội 2009, s. 91.

¹²⁷ Tamtéž, s. 90.

¹²⁸ Viz. bakalářská práce: Dušková, Andrea: *Příslloví etnika Việt*. Praha 2009.

¹²⁹ Matriarchát se v oblasti dnešního Vietnamu vyskytoval nejspíše před obdobím tisícileté severní závislosti. S příchodem Číňanů a konfucianismu do zmíněné oblasti byl nahrazen patriarchátem. Pouze některé etnické minority zůstaly i nadále matriarchální (například etnická menšina *Cham* nebo-li Čamové).

¹³⁰ Nguyễn Nghĩa Dân: *Lịch sử Việt Nam trong tục ngữ, ca dao*. NXB Thanh Niên, Hà Nội 2009, s. 11.

¹³¹ Například pes se vietnamsky řekne *chó*, fena pak *chó cái*. *Bò cái* je zase označení pro krávu.

Vietnamu používalo například v 8. století, což dokazuje fakt, že když zemřel vojenský vůdce a krátkodobý vládce Vietnamu *Phùng Hưng* (761–802), dostal posmrtné jméno "*Bố cái đại vương*", pod kterým byl též uctíván.¹³² Ačkoliv se jeho posmrtný titul se z čínštiny překládá jako "mocný král" *bố cái* znamená "otec a matka", *đại vương* pak "vládce". Kombinace slabik *bố cái* se však též může zaměnit s *vua cái*, což znamená "mocný král".¹³³

4.3 Období státu *Đại Việt* – 10. až 15. století

Đánh giặc thì đánh giữa sông, đừng đánh chỗ cạn mắc chông mà chìm.“ – „Bojuješ-li s nepřítelem, bojuj uprostřed řeky, chceš-li se vyhnout naostřeným bambusovým bodcům, neboj na mělkém místě, jinak se potopíš.

/Bojovat/ nepřítel/ tak/ bojovat/ mezi/ řeka/,/ záporný rozkaz/ bojovat/ místo/ suché/ způsobit/ naostřené bambusové bodce, tyče/za účelem /ukrytí, skrytí/.

Toto přísloví je v podstatě radou vztahující se k úspěšnému způsobu boje s nepřítelem na řece *Bạch Đằng* a shrnutím vítězství vojevůdců *Ngô Quyền*, *Lê Hoàn* a *Trần Hưng Đạo*.¹³⁴

Řeka *Bạch Đằng* teče mezi dvěma vietnamskými provinciemi *Quảng Ninh* a *Hải Phòng* a je známá především díky vietnamskému vojevůdci *Ngô Quyền*, který zde roku 938 použil lest na čínská vojska. Nechal do řeky *Bạch Đằng* zapíchat ostré kůly, které díky vysoké vodní hladině nebyly vidět, avšak s odlivem se odkryly, což způsobilo, že se čínské lodě mezi kůly zaklínily a čínští vojáci tak mohli být lehce poraženi. Bitva u *Bạch Đằng* byla rozhodujícím vítězstvím *Việtů* nad Číňany, což pro ně znamenalo konec období tzv. tisícileté severní závislosti.¹³⁵

Ani ne o padesát let později, roku 981, porazil vietnamský císař *Lê Hoàn* na řece *Bạch Đằng* vojska čínské dynastie Sung a roku 1288 použil stejnou léčku i vietnamský vojevůdce *Trần Hưng Đạo* (rozený *Trần Quốc Tuấn*), a to při pokusu o odražení mongolské armády.

I tentokrát lest zafungovala a *Trần Hưng Đạo* tím ukončil třetí mongolskou invazi.¹³⁶

¹³² Vũ Ngọc Phan: *Tục ngữ và dân ca Việt Nam*, Tập I. Ban nghiên cứu Văn sử địa xuất bản, Hà Nội 1956, s. 13.

¹³³ DeFrancis, John: *Colonialism and Language Policy in Viet Nam*. The Hague: Mouton 1977. S. 21 – 22 a <http://www.maiyeuem.net/truyen-ngan-141-lich-su-phung-hung.html>.

¹³⁴ Nguyễn Nghĩa Dân: *Lịch sử Việt Nam trong tục ngữ, ca dao*. NXB Thanh Niên, Hà Nội 2009, s. 85.

¹³⁵ Hlavatá, Lucie; Ičo, Ján; Karlová, Petra; Strašáková, Mária: *Dějiny Vietnamu*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2008, s. 42.

¹³⁶ Tamtéž, s. 68.

4.4 Éra 16. století až 18. století

„*Miệng quan, tròn trĩnh.*“ – *Úředníková ústa jsou jako dětská řiť.*“

/Ústa/ úředník/, / řiť/ dětský/.

Příslloví obsahuje velký despekt k úředníkům, a to poněkud vulgárním způsobem. Komentuje chování úředníků, kteří změní tón hlasu podle toho, přinášíme-li jim dárek, či nikoliv. (Hovorově přísloví říká, že malé děti, které ještě neumí ovládat své svěřence, vykonávají potřebu kdykoliv a kdekoliv se jim zachce.)¹³⁷

„*Cướp đêm là giặc, cướp ngày là quan.*“ – „*Vetřelci rabují v noci, úředníci přes den.*“

/Rabování, vykrádání/ noční/ být/ vetřelec, agresor/, / rabování, vykrádání/ denní/ být/ úředník/.

Příslloví kritizuje úředníky, kteří v tomto období bezostyšně přijímali úplatky.¹³⁸

„*Lệnh nhà Chúa, búa nhà trời.*“ – „*Příkazy lordů jsou stejně silné jako kladivo nebes.*“

/Příkaz/ rod, dynastie/ lord/, /kladivo; síla/ nebesa/.

Od druhého desetiletí 16. století až do rolnického povstání *Tây Sơn* roku 1771 čelili *Việtové* mocenské rozpolcenosti mezi rody *Mạc*, *pozdní Lê*, *Trịnh* a *Nguyễn*.¹³⁹ Příslloví je reflexí moci a síly lordů *Trịnh*, kteří podporovali krále dynastie *pozdní Lê* v období od 16. století až do konce 18. století.¹⁴⁰

„*Nợ như chúa Chổm.*“ – „*Mít dluhy jako lord Chổm.*“

/Dluh/ jako/ lord/ *Chổm* /.

Lord *Chổm* je historickou postavou konce období vlády dynastie *pozdní Lê*. Jeho otce zavraždil *Mạc Đăng Dung* ze soupeřícího rodu, a když lord *Chổm* usedl na trůn, byl velmi zadlužený. Ti, kterým dlužil peníze, se dožadovali zaplacení, avšak lord *Chổm* neměl dostatek finančních prostředků. Tradiuje se, že když se *Chổm* poprvé vydal do *Thăng Long* (dnešní vietnamské hlavní město Hanoj), běhali za ním jak skuteční, tak i falešní věřitelé. Protože jim však nemohl všechny vyžadované částky proplatit, vydal příkaz, že je bude vyplácet jen do té doby, než se jeho průvod dostane ke křižovatce *Cám Chi*, která se nacházela v blízkosti jižní brány do *Thăng Long*, u dnešní hanojské ulice *Hàng Bông*.

¹³⁷ Nguyễn, Lân: Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam. NXB Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội 2010, s. 220.

¹³⁸ Tamtéž, s. 101.

¹³⁹ Hlavatá, Lucie; Ičo, Ján; Karlová, Petra; Strašáková, Mária: Dějiny Vietnamu. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2008, s. 88.

¹⁴⁰ Nguyễn Nghĩa Dân: Lịch sử Việt Nam trong tục ngữ, ca dao. NXB Thanh Niên, Hà Nội 2009, s. 91.

Tato křižovatka, která se stala historickým reliktem, stále existuje a říká se jí *Zakázaná křižovatka*.¹⁴¹

„Được làm vua, thua làm giặc.“ – „Ten, kdo vyhraje, se stane králem, ten, kdo prohraje, se stane agresorem.“

/Vyhrát/ být/ král/, /prohrát/ být/ agresor/.

Příslloví všeobecně hovoří o lidových povstáních na území dnešního Vietnamu v období feudalismu.¹⁴²

„Anh hùng nhất khoảnh.“ – „Být hrdina na jednom místě.“

/Hrdina/ jeden/ místo/.

Příslloví říká, že domýšlivý lidé považují sama sebe za nejtalentovanější v zemi, domnívají se, že mají největší autoritu a jsou v podstatě nedotknutelní. Tito lidé si myslí, že pokud se zviditelní na jednom místě, bude se o nich vědět po celé zemi, což však většinou není pravda. Jinými slovy přísloví hovoří a povstalcích na území Vietnamu, o kterých se vědělo pouze v těch oblastech, kde působili.¹⁴³

„Sinh đồ ba quan“ – „Bakalář tří mincí.“

/Bakalář; student/ tři/ mince s čtvercovou dírou uprostřed/.

Toto přísloví můžeme datovat do období dynastie *pozdní Lê* (1533 – 1789). V 18. století měly úřednické zkoušky čtyři části, které se musely absolvovat postupně. Provinční zkoušky se skládaly buď ze tří, nebo ze čtyř částí. Nejlepší absolventi provinčních zkoušek, kteří splnili čtyři části, získali titul licenciát (*Cống sĩ tức Cử nhân*), pokud někdo složil pouze tři zkoušky, získal nižší hodnost a byl nazýván bakalář (*Sinh đồ tức Tú tài*). Těmto provinčním zkouškám předcházela eliminační zkouška předběžného výběru, zvaná *Minh kinh*, a až po jejím složení mohl bakalář usilovat o složení zkoušek v hlavním městě. Kdo ji však neudělal, nemohl se přihlásit ani k provinčním zkouškám, ani ke zkouškám v hlavním městě. Toto platilo do doby panování krále *Lê Hiến Tông* a knížete *Trịnh Doanh*. Král roku 1750 z finančních důvodů povolil, aby studenti, kteří složili tři úřednické zkoušky, dále nemuseli absolvovat okresní zkoušky předběžného výběru. V této době,

¹⁴¹ Tamtéž, s. 95.

¹⁴² Tamtéž, s. 87.

¹⁴³ Nguyễn, Lân: Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam. NXB Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội 2010, s. 10.

která předcházela období devalvace měny¹⁴⁴, kdokoliv předložil 3 mince, splnil tím tři první části úřednických zkoušek, stal se bakalářem a už musel složit jen zkoušku doktorskou. Proto když i ti, kteří se učili málo, či byli negramotní, předložili tři mince, nemuseli absolvovat eliminační zkoušky předběžného výběru a velmi lehce složili zkoušky závěrečné. Toto přísloví mluví o korupci a obchodování s tituly v době vlády dynastie *obnovené Lê a Trinh*.¹⁴⁵

4.5 Období od konce 18. století do konce 19. století

„Rước voi dầy mã tở.“ – „Přivést slona, aby podupal hroby předků.“

/Přivést; přitáhnout/ slon/ dupat / hrobka/ předci/.

„Cồng rắn cắn gà nhà.“ – „Přivést hada, aby zakousl domácí slepice.“

/Nést na něčích zádech/ had/ kousnout/ slepice/ dům/.

Obě přísloví lze datovat do období konce 18. století, do doby panování dědice rodu *Nguyễn, Gia Long* (rozeného *Nguyễn Phúc Ánh*).¹⁴⁶ Jsou názorem lidí a kritikou ambic tehdejšího panovníka *Gia Long*, který díky svému příteli, adranskému biskupovi Pigneaua se Béhaine (1741 – 1799)¹⁴⁷, do Vietnamu přivedl zahraniční nepřátelské vojenské jednotky, které „škodily zemi a zabíjely místní krajany“¹⁴⁸, a to pod záminkou porážení bratrů *Tây Sơn* a jejich nově založené dynastie (1778 – 1802)¹⁴⁹. Jinými slovy, tato přísloví jsou reflexí nadcházejícího období rezistenčních bojů v rámci francouzské invaze. Jméno *Gia Long* mělo symbolizovat sjednocení země pod jeho nadvládou a vzniklo spojením jmen dvou Vietnamských metropolí *Gia Định* (dnešní Ho Či Minovo město) a *Thăng Long* (dnešní Hanoj). Ačkoliv jsou ve vietnamských dějinách bratři *Tây Sơn* označováni za rebely, je jim přisuzován větší význam než císaři *Gia Long*, který byl zarytý konfucián a poněkud zpátečnický. Kdyby dynastie *Tây Sơn* zvítězila, Vietnam by se vyvíjel rychleji.¹⁵⁰

¹⁴⁴ Hlavatá, Lucie; Ičo, Ján; Karlová, Petra; Strašáková, Mária: Dějiny Vietnamu. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2008, s. 89.

¹⁴⁵ Nguyễn Nghĩa Dân: Lịch sử Việt Nam trong tục ngữ, ca dao. NXB Thanh Niên, Hà Nội 2009, s. 98. a <http://laodong.com.vn/Chinh-tri/Thi-lam-quan/80122.bld>.

¹⁴⁶ Nguyễn Nghĩa Dân: Lịch sử Việt Nam trong tục ngữ, ca dao. NXB Thanh Niên, Hà Nội 2009, s. 49.

¹⁴⁷ Hlavatá, Lucie; Ičo, Ján; Karlová, Petra; Strašáková, Mária: Dějiny Vietnamu. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2008, s. 94.

¹⁴⁸ Nguyễn, Lân: Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam. NXB Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội 2010, s. 302 a s. 90.

¹⁴⁹ Hlavatá, Lucie; Ičo, Ján; Karlová, Petra; Strašáková, Mária: Dějiny Vietnamu. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2008, s. 91.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 101.

4.6 Období po vietnamské srpnové revoluci roku 1945

Lidová frazeologie po roce 1945 byla velmi ovlivněna patriotismem a zaváděným socialismem. V srpnu 1945 byl Ho Či Minh (*Hồ Chí Minh*) jmenovaný vietnamským prezidentem a na začátku září 1945 vyhlásil nezávislost a vznik Vietnamské demokratické republiky. Neznamenalo to sice definitivní vietnamskou nezávislost, avšak byl to začátek nové vietnamské komunistické vlády.

Làm việc không kế hoạch như bắt chạch dâng đuôi. – „*Pracovat bez plánování je jako chytat mřenku za ocas.*“

/Práce, pracovat/ záporka/ plán; plánování/ jako/ chytat/ mřenka (podlouhlá sladkovodní ryba)/ ocas/.

Toto přísloví se objevilo v období zavádění socialismu v severním Vietnamu, a to kolem šedesátých let 20. století. K tomu, aby se socialismus zavedl, bylo důležité ustanovit plánované hospodářství. Esenciální význam tohoto přísloví je fakt, že v této době bylo nutné zavést plánování do všech již zavedených aspektů práce.¹⁵¹

4.6.1 Slogany, které se v jazyce ukotvily jako ustálená slovní spojení

Nguyễn Nghĩa Dân uvádí, že mnoho cenných prohlášení a výroků prezidenta Ho Či Mina se stalo populárními, uchytily se v jazyce obyčejných lidí, a tím vznikla následující moudra. Všechna ustálená slovní spojení níže jsou odrazem patriotizmu, týkajícího se porážky nepřítele a absolutní jednohlasnosti mezi komunistickou stranou a lidmi, kteří chtěli zachránit zemi před utlačovateli. Současně to jsou rady, které se týkají podstaty kulturních tradic a morálky v nové historické éře Vietnamu.¹⁵²

Ačkoliv tyto slogany, které se ve vietnamském jazyce ukotvily jako ustálená slovní spojení nemůžeme považovat za přísloví, uvádím je z toho důvodu, protože se domnívám, že jsou zajímavou ukázkou vývoje moderní vietnamské lidové frazeologie.

„Cảm tử cho Tổ quốc quyết sinh.“ – „*Dobrovolně padnout, aby mohla existovat vlast.*“

/Dobrovolník na smrt/ pro/ vlast/ / žít; existovat/.

Toto ustálené slovní spojení vychází z Ho Či Minova prohlášení, kterým chtěl vyzdvihnout kurážnou oběť občanů hlavního města, kteří vzdorovali francouzským

¹⁵¹ Tamtéž, s. 89.

¹⁵² Nguyễn Nghĩa Dân: *Lịch sử Việt Nam trong tục ngữ, ca dao*. NXB Thanh Niên, Hà Nội 2009, s. 55 - 56.

kolonizátorům roku 1946. Tato věta se poté stala všeobecným komentářem lidí z celého Vietnamu v rámci vzdoru proti Francouzům, ale později i Američanům.¹⁵³

Đoàn kết, đoàn kết, đại đoàn kết, Thành công, thành công, đại thành công.“ – „*Jednota přináší úspěch.*“

/Jednota/, /jednota/, /velký/ jednota/, úspěch/, úspěch/, velký/ úspěch/.

Tento výrok prezidenta Ho Či Mina lidé změnili na ustálené slovní spojení hlavně z toho důvodu, že pochvaluje sílu jednoty v rámci úspěchu. Podle básníka *Tố Hữu* je ve výroku zopakován výraz *jednota* třikrát, a to z toho důvodu, že se jedná o jednotu lidovou, stranickou a mezinárodní. Toto přísloví se tak stává ukázkovým manifestem Ho Či Minových idejí.¹⁵⁴

„Ý Đảng lòng dân, ý Bác lòng dân.“ – „*Myšlenky strany jsou vůlí lidu, stejně tak, jako myšlenky Ho Či Mina.*“

/Myšlenka/ Strana/ vůle lidu/, /myšlenka/ strýček; Ho Či Min/ vůle lidu/.

Touto větou je vyslovena jednotná víra lidí, týkající se vedení Ho Či Mina a komunistické strany v rámci vojenského odhodlání, vedoucího k získání nezávislosti, svobody a jednoty Vietnamu.¹⁵⁵

„Tận trung với nước, tận hiếu với dân.“ – „*Bud' věrný zemi a plň synovskou oddanost.*“

/Věrnost/ s /země; stát/, /plnit synovskou oddanost/ s /lidé/.

Zde se znovu jedná o slavný Ho Či Minův výrok, který zůstal v povědomí lidí jakožto ustálené slovní spojení. Je v něm rozšířena myšlenka loajality k zásadám konfucianismu a kultu předků, a to i v nové epoše vietnamských dějin.¹⁵⁶

„Cần kiệm liêm chính, chí công vô tư.“ – „*Pracovitý, šetrný, bezúhonný a nesobecký.*“

/Pracovitý /šetrný/ bezúhonný/, /spravedlivý/ nesobecký/.

Tento Ho Či Minův slogan je ustáleným slovním spojením, nadnášejícím téma požadavků na kádry a obyvatele Vietnamu všeobecně. Říká, že všichni mají být pilní a pracovití, upřímní a šetrní.¹⁵⁷

¹⁵³ Tamtéž, s. 81.

¹⁵⁴ Nguyễn Nghĩa Dân: Lịch sử Việt Nam trong tục ngữ, ca dao. NXB Thanh Niên, Hà Nội 2009, s. 86.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 114.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 100.

¹⁵⁷ Nguyễn, Lân: Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam. NXB Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội 2010, s. 52.

„Sản xuất là khóa văn hóa là chìa.“ – „Produkce a kultura jsou jako zámek a klíč.“

/Produkce/ být/ zámek/ kultura/ být/ klíč/.

Toto ustálené slovní spojení, které vzniklo v průběhu postupně zaváděného socialismu v polovině 20. století hovoří o vietnamském lidovém hnutí v rámci vzdělání, a to v období rezistenčních bojů s Francií po srpnové revoluci roku 1945, a také o pozitivním vlivu vědeckotechnické kultury v rámci zemědělské produkce.¹⁵⁸

Produkce a kultura jsou jako zámek a klíč reflektuje změny, které sebou socialismus přinesl, změny týkající se jak socioekonomických podmínek, tak i kulturního vývoje či techniky výroby.

¹⁵⁸ Nguyễn Nghĩa Dân: Lịch sử Việt Nam trong tục ngữ, ca dao. NXB Thanh Niên, Hà Nội 2009, s. 98.

5. Závěr

Tato práce se zabývala paremiologií etnika *Việt*, nebo-li samostatnými mikrotexty znakové povahy, do nichž jsou zahrnuty jak přísloví, tak i ustálená slovní spojení. Úvodní kapitola této práce měla za úkol uvést čtenáře do problematiky a odpovědět na otázku: *Co je pro vietnamská přísloví typické?* Byly v ní vyzdvihnuty informace o paremiologii etnika *Việt*, ale i o vietnamštině. Ačkoliv má vietnamština pevný slovosled a mluvnické významy vyjadřuje gramatickými elementy, zkratkovité literární útvary, do nichž přísloví a ustálená slovní spojení spadají, se pevnými gramatickými pravidly neřídí. Všechny frazeologické jednotky zahrnují jinou funkci, strukturu a původ, avšak o jaký typ frazeologických jednotek se jedná, poznáme většinou až z kontextu. Mezi všemi frazeologickými útvary lze nalézt určité jednotvárnosti, je to hlavně z toho důvodu, že se všechny tyto lidové útvary místy prolínají. Paremiologické útvary, nebo-li přísloví a ustálená slovní spojení, jsou tvořeny metaforickým základem, nesou s sebou podobenství a často i rým a nelze je časovat. V paremiologických útvarech jsou užity básnické obrazy, které mají jádro daného problému zjednodušit zkratkou. Rým je v paremiologických útvarech zastoupen hojně, avšak některé útvary rým vůbec neobsahují, poněvadž obsahují jinou poetickou složku, kterou je paralelismus. Právě díky rýmu či paralelismu jsou paremiologické útvary lehce zapamatovatelné.

Druhá kapitola byla tvořena terénním výzkumem užívání a znalosti přísloví ve Vietnamu. Jejím cílem bylo zjistit, zdokumentovat, zhodnotit a prezentovat fakt, že přísloví a ustálená slovní spojení jsou stále významnou a živou složkou vietnamského jazyka. Terénní výzkum byl vystavěn na základě kvantitativní metody dotazníkového šetření. Respondenti byli rozděleni do čtyř skupin podle věku a nejvyššího dosaženého vzdělání. Výsledky pak byly generalizovány na celou populaci. Z výzkumu vyplynulo, že pro většinu vietnamského obyvatelstva jsou přísloví živou složkou jazyka, ale také to, že jejich znalost se zvyšuje s rostoucím věkem a vzděláním. Na základě tohoto terénního výzkumu byly vytyčeny tři otázky, a to: *Co je pro vietnamská přísloví typické? Jaká symbolika se v příslovích objevuje? Jakým způsobem lze určit věk přísloví?*

Třetí kapitola měla za úkol odpovědět na otázku, která vyplynula z terénního výzkumu, a věnovala se tudíž základní symbolické podstatě paremiologických útvarů etnika *Việt*. Kapitola byla zaměřena na výzkum určitých vyobrazení, vyjadřujících kontextuální symbolickou podstatu přísloví. Nejprve se dotkla přírodních vyobrazení, která zahrnují

mnoho symbolů spojených s problematikou lidského života, ale i s přírodními překážkami, které musí člověk překonat. Patřily sem symboly jako voda, řeka, vítr, nebesa či země.

Z této podkapitoly vyplynulo, že voda se často používá jako symbolická reflexe životních zkušeností, chování a zvyklostí komunity, ale i emocionálních vztahů mezi jednotlivými členy komunity či symbol mravních kvalit lidí ve společnosti. Symbol řeky, stejně jako symbol vody, souvisí s lidskou duší a emocemi. Symbol řeky se užívá v souvislosti s nezměrnou hloubkou lidského srdce a má velmi emocionální zabarvení. Kromě toho, že se symbol řeky používá ve smyslu vzdálenosti, oddělení či těžkostí, užívá se též jako symbol pro negativní a pozitivní osudové zvraty v životě. Vítr je považován za nekonečný zdroj energie, a ačkoliv je neviditelný, má sílu ničit. Síla větru se tudíž užívá jakožto symbol překonávání překážek a těžkostí, ale symbolizuje též moc člověka, výhodu či kontrolu nad jinými lidmi. Nebesa vyjadřují filozofický symbol způsobu života, nejsou pouhým přírodním fenoménem, nesou nadpřirozenou podstatu a patří do spirituální sféry. Lze říci, že nebesa podle lidové frazeologie *Việtn* špatné lidi trestají a hodné zase odměňují, poněvadž nejčastěji symbolizují nejvyšší bytost, svrchovanou všem lidem na zemi. Mají moc tvořit, ale i ničit a vždy by měla být spravedlivá. Země se užívá ve smyslu reflexe správného způsobu obdělávání půdy, ale i idejí a názorů Vietnamců na lidský a společenský život. Symbolické pozitivní a negativní aspekty půdy lze pak přirovnat k aspektům lidí. Můžeme jimi vyjádřit jak lidskou individualitu či osobnost, tak i různé lidské zvyky.

Další podkapitola se věnovala rostlinným vyobrazením. Mezi nejfrekventovanější rostlinnou symbolikou patřili: rýže, stromy, květiny a bambus. Rýže symbolizuje nejen prosperitu, ale také i sílu a autoritu. Používá se jako symbol lidské krásy, ale symbolizuje i oběť, kterou přináší rodiče svým dětem. Stromy charakterizují odolnost a stabilitu, kvality, jež by měl mít každý dobrý člověk. Stromy zahrnují symbolické významy jako kuráž, sebevědomí či sílu nevzdávat se, když čelíme překážkám, symbolizují sílu kolektivu či vděčnost předkům. Květiny se často užívají jako symbol krásy, kvality, vitality, nevinnosti, lásky a štěstí. V paremiologických útvarech jsou pak květiny často srovnávány s děvčaty, zdůrazňují jejich křehkost, decentnost, ale i osud a trápení. Květiny též vyjadřují principy lidského chování v rámci společenského života. Výraz voňavá květina se užívá v rámci symbolického srovnávání s moudrými lidmi, kteří se chovají podle morálních principů, lotos nese symbolickou podstatu věrnosti, důstojnosti šlechetnosti a vznešenosti. Bambus se užívá jako symbol lidského vývoje a názoru, že zastaralé věci či myšlenky by se měli nahradit moderními, osobitost a síla bambusového trsu pak může být v asociaci s rodinnou blízkostí, jednotou a štěstím.

Když přistoupíme k další podkapitole, věnované vyobrazení zvířat, nejčastějšími a nejvýstižnějšími zvířaty, symbolicky zastoupenými v příslovích, byli: ryba, pták, buvol, slepice a pes. Výraz ryba se používá jakožto symbol lásky a obětování se, ale též jako přirovnání k dětem, které neposlouchají své rodiče. Výraz *malá ryba* se ve vztahu k *veliké rybě* užívá jako symbolické přirovnání vztahu níže a výše postavených lidí, a to hlavně z toho důvodu, že v přírodě velká ryba vždy zvítězí nad menší, stejně jako je i v lidské společnosti. Tento výraz se též používá ve smyslu lidské předvídavosti či nepředvídavosti. Pták se ve vietnamských příslovích často objevuje společně s výrazem ryba s tím, že dohromady tvoří binární strukturu. Tato dvě zvířata jsou symbolem nebe a vody, jež často vyvolávají pocit svobody a nezávislosti. Výraz *chytrý pták* se užívá jako symbol pro moudré lidi, kteří se umějí dobře zachovat v každé situaci, ale i jako zdůraznění důležitosti našeho mluveného projevu, který reflektuje jak naší duši, tak i naší povahu. Výraz buvol symbolizuje zastaralou myšlenku týkající se výběru nevěsty, výběru na základě jejího rodokmenu a ne jejích vlastností či zájmů. V přísloví lze výraz buvol též užívat s negativním podtextem jako kritiku sobeckosti a hlouposti lidí. Slepice a drůbež všeobecně symbolizují vlastnosti lidí. Může se jednat o povahu některých vychloubačných lidí, či lidí, kteří se chovají nečestně a hloupě, či neumí udržet jazyk za zuby. Tento výraz je též symbolem krátkozrakosti lidí, kteří jsou nekompetentní, pasivní a zvyklí pouze dostávat. Kohoutí kokrhání se v rámci přísloví používá jako symbol soupeření, závisti a lidské neschopnosti být horší, než někdo jiný. V pozitivním smyslu se chování drůbeže používá jako symbol lidských emocí a lásky k potomkům. Pes je pak symbolem neštěstí či zlých a neschopných lidí, kteří umí pouze profitovat z těžké situace jiných jedinců. Též je to symbol vztahu níže postavených lidí k výše postaveným lidem.

Do poslední podkapitoly patřila vyobrazení částí lidského těla, mezi nejčastější z nich jsme zahrnuli: ruce, břicho, obličej, ústa a nohy. Části lidského těla, které jsou okem viditelné, se většinou užívají jakožto symboly vnějšího vzhledu, zatímco vnitřní orgány, které nelze vidět, symbolizují lidskou osobnost a pocity. Ruce se používají jako symbol manuální práce, obživy a píce. V přeneseném smyslu mohou symbolizovat nadání či hloupost člověka. Ruce se též užívají jako symbol pro lidi všeobecně. Výraz *mnoho rukou* symbolizuje jak mnoho lidí, tak i jednotu a kolektivní sílu. Dále se výraz ruce též používá jako symbol pro majetkový, přátelský či pokrevní vztah. Břicho se používá jako symbol vnitřních pocitů a emocí, poněvadž naše nejniternější pocity jsou podle víry *Việtů* ukryty právě zde. Výraz břicho se v příslovích též používá v rámci stravování. Příslloví tohoto typu se většinou užívají jako kritika chamtivých lidí či těch, kteří neumí odhadnout dostačující množství

potravy. Obličej se často používá jako symbol pro vnější vzhled člověka či jako symbol pro lidi všeobecně. Výraz ústa často symbolizuje vlastnictví, popřípadě majetek a finanční výlohy. Ústa jsou též symbolem pro řeč, práci a lidskou osobnost. Nohy jsou symbolem pro jednání a chování člověka, ale mohou být i symbolem zkrášlování.

Poslední kapitola se pak věnovala věku paremiologických útvarů a byla též odpovědí na otázku vyplývající z mého terénního výzkumu, a to: *Jakým způsobem lze určit věk přísloví?* Jak jsme na této kapitole mohli vidět, lidé tvořili přísloví od prehistorické až do moderní doby. Na příslovích uvedených výše jsme mohli pozorovat, že některá přísloví vznikala na základě reflexe historických událostí, které se týkaly jak problematiky formování státu, tak i obrany země. Lze je považovat za záznam charakteru vnitřních konfliktů v období feudalismu, reflexe strádání, pronásledování a vykořisťování místního obyvatelstva a patriotismu v období rezistence proti cizí nadvládě v období od 16. do konce 19. století.

Na příslovích se podepsaly i vietnamské legendy a mýty, které byly v příslovích reflektovány. Bylo tomu tak hlavně z toho důvodu, že legendární faktor byl určitým odrazem historických faktů a myšlení lidí, jak jsme mohli například vidět na přísloví *Ăn lông ở lỗ* (*Jíst chlupy a žít v jeskyni.*), které bylo odvozeno ze starověkého způsobu života. Přísloví *Con đống khô, bố cõi truông* (*Syn obléká bederní přikrývku, otec je nahý*) nám pak umožnila nahlédnout do způsobu života lidí před tzv. tisíciletou severní závislostí.

Tzv. tisíciletá severní závislost s sebou přinesla přísloví komentující feudální období, reflektující charakteristiku společenské organizace, vesnické komunity či náboženských aktivit, jako jsme se přesvědčili v přísloví *Lệnh làng nào làng ấy đánh, thánh làng nào làng ấy thờ* (*Každá vesnice udeří pouze na svůj gong, uctívá pouze svého boha*) či v *Phép vua thua lệ làng* (*Královské předpisy jsou slabší než vesnické zvyky*).

Přísloví mapující období mezi 10. a 15. stoletím nám odhalila taktický um vietnamských vojevůdců, ale i důležitost znalosti historie, jak jsme viděli například na přísloví *Đánh giặc thì đánh giữa sông, đừng đánh chỗ cạn mắc chông mà chìm* (*Bojuješ-li s nepřítelem, bojuj uprostřed řeky, chceš-li se vyhnout naostřeným bambusovým bodcům, nebojuj na mělkém místě, jinak se potopíš.*)

Přísloví z období mezi 16. a 18. stoletím zahrnují převážně kritiku vnitrostátní rozpolcenosti, ale též kritiku úředníků a korupce v zemi v období panování dynastie *obnovené Lê* a lordů *Trịnh*.

Období od konce 18. do konce 19. století bylo poznamenáno příchodem Francouzů do Vietnamu, což se nelíbilo mnoha lidem. Tak vznikla přísloví *Rước voi dầy mả tổ*

(Přivést slona, aby podupal hroby předků) či Cōng rǎn cǎn gà nhà (Přivést hada, aby zakousl domácí slepice).

Na ustálených slovních spojení vytvořených v období po srpnové revoluci roku 1945 se odráží vliv prezidenta Ho Či Mina a zavádění socialismu. Mnoho z nich bylo původně vytvořeno jako slogany či výroky, avšak díky silnému patriotismu a lásce k Ho Či Minovi se dostaly do povědomí lidí, kde zůstaly a vytvořily tak novou kapitolu vietnamské lidové frazeologie.

Seznam použité literatury:

Bùi Khắc Việt: Từ điển tiếng Việt (Slovník vietnamského jazyka). NXB Đà Nẵng, Đà Nẵng 2005.

Bùi Phụng: Từ điển thành ngữ – tục ngữ Việt – Anh tương giải (Slovník vietnamských přísloví a pořekadel s anglickým vysvětlením). NXB Văn Hóa, TP HCM 1997.

Čermák, František: Jazyk a jazykověda. Karolinum, Praha 2001.

DeFrancis, John: Colonialism and Language Policy in Viet Nam. The Hague, Mouton 1977.

Hlavatá, Lucie; Ičo, Ján; Karlová, Petra; Strašáková, Mária: Dějiny Vietnamu. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2008.

Hlavatá, Lucie; Slavická, Bình: Praktická vietnamština. Nakladatelství Fortuna, Praha 2003.

Mrhačová, Eva: Názvy zvířat v české frazeologii a idiomatice : (tematický frazeologický slovník I). Ostravská univerzita, Ostrava 2002.

Nguyễn Lân: Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam (Slovník vietnamských přísloví a pořekadel). NXB Văn Hóa Thông Tin, Hà Nội 2010.

Nguyễn Nghĩa Dân: Lịch sử Việt Nam trong tục ngữ, ca dao (Vietnamská historie v příslovích a lidových písních). NXB Thanh Niên, Hà Nội 2009.

Nguễn Văn Chiến: Tiến tới xác lập vốn từ vựng văn hóa Việt (Nghiên cứu ngôn ngữ và văn hóa.) (Základ vietnamské kulturní lexikologie (Výzkum jazyka a kultury)). NXB Khoa học Xã Hội, Hà Nội 2004.

Nguyễn Văn Nở: Biểu Trưng trong tục ngữ người Việt (Symbolika v přísloví etnika Việt). NXB Đại học Quốc Gia, Hà Nội 2010.

Phạm Việt Long; Hội Văn Nghệ Dân Gian Việt Nam: Tục ngữ, Ca dao về quan hệ gia đình (Asociace lidových vietnamských umělců a spisovatelů, pod vedením *Phạm Việt Long*: Přísloví a lidové písně o rodinných vztazích). NXB Đại học Quốc Gia, Hà Nội 2012.

Slavická, Nguyen Thi Binh: Praktická fonetika vietnamštiny. Karolinum, Praha 2008.

Sochorová, Marie: Český jazyk v kostce. Fragment, Havlíčkův Brod 1996.

Tiêu Hà Minh: Đi tìm điển tích thành ngữ (Výzkum klasických příkladů pořekadel). NXB Thông Tấn, Hà Nội 2008.

Triều Nguyên; Hội Văn Nghệ Dân Gian Việt Nam: Khảo luận về tục ngữ người Việt (Asociace lidových vietnamských umělců a spisovatelů pod vedením *Triều Nguyên*: Vědecký spis pojednávající o vietnamských příslovích). NXB Khoa Học Xã Hội, Hà Nội 2010.

Vasiljev, Ivo: Za dědictvím starých Vietů. Etnologický ústav AV ČR, Praha 1999.

Vũ Ngọc Phan: Tục ngữ và dân ca Việt Nam, Tập I (Vietnamská přísloví a lidové písně, svazek I.). Ban nghiên cứu Văn sử địa xuất bản, Hà Nội 1956.

Zaorálek, Jaroslav: Lidová rčení. Academia, Praha 2000.

Zbořilová, Iva; Klindera, Odolen: Vietnamské pohádky. Odeon, Praha 1974.

Zich, Otakar: Lidová přísloví a pořekadla s logického hlediska. Nakladatelství Československé akademie věd, Praha 1956.

Internetové odkazy:

- <http://www.klubHà Nội.cz/view.php?cisloclanku=2006101601>
- <http://www.Vietnam1.estranky.cz/clanky/zemedelstvi.html>
- <Http://www.maiyeuem.net/truyen-ngan-141-lich-su-phung-hung.html>.
- <http://laodong.com.vn/Chinh-tri/Thi-lam-quan/80122.bld>
- <http://www.orientalarchitecture.com/Vietnam/hue/tuduc.php>